

HELGE KJÆR NIELSEN

SPROGLIGE KOMMENTARER

TIL

JOHANNESVANGELIET

BIND 2

KAPITEL 11 - 21.

Sproglige kommentarer til Johannesevangeliet

Forfatter: Helge Kjær Nielsen

Copyright 1996 by

TEOLTRYK - Teologisk Forlag.

Århus Universitet.

Hovedbygningen, 8000 Århus C.

Fotografisk, mekanisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse af denne bog eller dele deraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Tryk: L. B. offset, Lading.

Århus TEOLTRYK - Teologisk forlag 1996

ISBN 87-7806-012-5

HELGE KJÆR NIELSEN

SPROGLIGE KOMMENTARER

TIL

JOHANNESVANGELIET

BIND 2

KAPITEL 11 - 21.

KAPITEL 11

V. 1 Verbalformerne ἦν ... ἀσθενῶν kan opfattes som en perifrastisk konstruktion, men f.eks. 5,5 kunne tale for, at de to verber har en vis selvstændig betydning. Den ville man kunne få frem ved at oversætte: "Der var en, som lå syg".

Navnet Ἀδζαρος er en transkription af ἱγυβ', der er en forkortet form af ἱγυβκ, som betyder 'Gud hjælper'.

V. 2 Aorist participium ἀλείψασα må forklares med, at salvingen var fortid for fortælleren. I relation til det, der berettes om i kp.11, var salvingen nemlig fremtid; se 12,1-8. Når Judas i 6,64 karakteriseres ὁ παραδῶσων og i 12,4 ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, er orienteringspunktet derimod det stede i evangeliefremstillingen, evangelisten er kommet til.

V. 3 Se vedrørende betydningen af ἀπέστειλαν kommentarerne til 5,33.

Det er ikke muligt at se nogen betydningsmæssig forskel mellem φιλεῖν (v.3 og 36) og ἀγαπᾶν(v.5), som verberne er brugt i denne fortælling.

V. 4 Sprogligt kan δὲ αὐτῆς opfattes som refererende til τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, men αὐτῆς refererer dog utvivlsomt til ἡ ἀσθένεια.

V. 6 I overensstemmelse med græsk sprogbrug er den direkte tales præsensform ἀσθενεῖ fastholdt i den indirekte gengivelse i ὅτι-sætningen; se BDR § 324 og HKN, S § 111.

Ἔμεινεν er at opfatte som en kompleksiv aorist.

Konstruktionen ἐν ᾧ ἦν τόπω er lig med ἐν (τῷ) τόπῳ ἐν ᾧ ἦν eller ἐν (τῷ) τόπῳ ὅπου ἦν; se 11,30 og 19,41. P45 D sys læser ἐπὶ τῷ τόπῳ, der må betragtes som en lettere og derfor antagelig sekundær læsemåde.

V. 7 Udtrykket ἔπειτα μετὰ τοῦτο må betegnes som en pleonasme; ét af de 2 led ἔπειτα og μετὰ τοῦτο er logisk overflødigt. Jfr. BDR § 484.

Se vedrørende konjunktiven ἀγωμεν BDR § 364 og HKN, S § 139.

V. 8 Adverbiet νῦν kan - svarende til sprogbrugen i klassisk græsk - forekomme med betydningen 'for nylig'; se også 13,31 og 21,10.

Præsensformen ὑπάγεις er her brugt med futurisk betydning; se BDR § 323,3.

V. 9 Τὸ φῶς τοῦ κόσμου er i billedsproget en betegnelse for solen, men udtrykket har også en dybere betydning; jfr. 8,12.

V. 10 D* læser i stedet for αὐτῆ femininum αὐτῆ, hvormed der sigtes til νόξ. Bevidnelsen taler for αὐτῆ, og i øvrigt synes opfattelsen dengang at have været, at et indre lys var forudsætningen for at kunne se; jfr. Matth 6,22f. par.

V. 11 Μετὰ τοῦτο anvendes, når der er tale om noget umiddelbart efterfølgende. Ved længere tidsafstand μετὰ ταῦτα. Κοιμᾶσθαι er i NT jævnligt brugt som eufemisme for 'at dø'; se f.eks. Matth 27,52; Ap.G. 7,60; 13,36; 1 Kor 7,39; 11,30; 15,6. 18.20 og 51.

Sætningen ἵνα ἐξυπνώω (aorist konjunktiv) efter πορεύομαι svarer betydningsmæssigt til en final infinitiv; se BDR § 390.

V. 12 Verbet σφίρειν bruges adskillige gange i NT med betydningen 'helbrede'; se f.eks. Matth 9,21f. parr. og Mark 3,4 par. P75s læsemåde ἐγεροθήσεται er formentlig sekundær - bestemt af slutningen af fortællingen.

V. 13 Se vedrørende εἰρήμει HKN, F § 88 nr.61.

I den indirekte gengivelse af disciplenes mening er præsensformen λέγει fastholdt; se BDR § 324 og HKN, S § 111.

Da ὕπνος har en snævrere betydning end κόλλησις, tjener genitiven τοῦ ὕπνου til at tydeliggøre, hvordan disciplene havde opfattet Jesu ord om Lazarus' søvn.

V. 15 Ὅτι-sætningen er objekt for χαίρω. Ἰνα-sætningen må - hvad enten den opfattes som en hensigts- eller en følgebisætning - forstås på baggrund af οὐκ ἦμην ἐκεῖ.

V. 16 Med ὁ λεγόμενος Δίδυμος skal det nok oplyses, at Θωμαῖς (= κληκη) betyder 'tvilling'. Ordene kan også være en oplysning om, at Θωμαῖς blev kaldt Δίδυμος.

Det personlige pronomen i præpositionsleddet μετ' αὐτοῦ sigter efter al sandsynlighed til Jesus; se v.8.

V. 17 Som det ofte i øvrigt er tilfældet, er εὐρίσκω i dette vers konstrueret med objekt (αὐτόν) og objektsprædikat i form af et participium (ἔχοντα); se f.eks. Matth 21,2; 26,40.43 og Mark 7,30. Se også BDR § 416.

V. 18 Afstanden, der oftest angives i akkusativ (se f.eks. 6,19 og Luk 24,13), angives her ved et præpositionsled styret af ἀπό. Udtrykket kan gengives 'i en afstand af 15 stadier' (dvs. 15 x 192m.). Se BDR § 161,1.

- V. 19 Se vedrørende ἐληλύθεισαν HKN, F § 88 nr.34.
P45^{vid} A C³ Θ Ψ og mange andre håndskrifter læser πρὸς τὰς
περὶ Μάρθαν καὶ Μαριάμ, hvormed der muligvis også sigtes til
dem, der omgav søstrene. Den af Nestle-Aland valgte læsemåde
er dog nok at foretrække.
"Ἰνα παραμυθῆσονται svarer betydningsmæssigt til en final in-
finitiv; jfr. v.11.
- V. 20 Præsensformen ἔρχεται er fastholdt i indirekte tale; se
v.13. "Ἐρχεται kan passende oversættes 'var på vej'.
- V. 21 Selv om verbet i betingelsessætningen er en imperfekt-
form, er εἰ ἢς ὧδε κτλ. casus irrealis om fortiden; se HKN, s
§ 195b.
- V. 22 Med καὶ νῦν menes 'også nu', da Lazarus er død.
"Ὅσα ἂν αἰτίησιν τὸν θεόν er et eksempel på casus eventualis i en
relativsætning; se HKN, § 147c.
- V. 23 I dette samt i det følgende vers anvendes ligesom sene-
re i 6,39.40.44 og 54 verbet ἀνίστασθαι om opstandelsen. I øv-
rigt er det i NT almindeligvis ἐγείρειν, der forekommer.
- V. 25 I bisætningen κἂν ἀποθάνῃ har κἂν (= καὶ ἐάν) koncessiv
betydning. Se BDR § 374 og 457.
- V. 26 Den stærke nægtelse οὐ μὴ efterfulgt af konjunktiv og
præpositionsleddet εἰς τὸν αἰῶνα forekommer endvidere 4,14;
8,51f.; 10,28 og 13,8.
Udtrykket πιστεύεις τοῦτο; er Joh.s eneste eksempel på, at
πιστεύειν konstrueres med akkusativobjekt; jfr. 1 Joh 4,16.
- V. 27 Perfektformen πεπίστευκα har betydningen 'er kommet til
tro på'.
Det er muligt at opfatte ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος som et 3.
led efter ὁ χριστός og ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, men der kan også være
tale om en apposition.
- V. 28 I stedet for aorist participium εἰποῦσα (efter λάθρα)
kunne man have ventet λέγουσα; BDR forklarer aoristformen med,
at det er med participiet, Martas tale indføres. Ἐφώνησεν ...
εἰποῦσα er lig ἐφώνησεν ... καὶ εἶπεν. BDR § 420,3.
- V. 29 Vægtige vidner som P45 P66 A C³ Θ m.fl. har historisk
præsens (ἐγείρεται og ἔρχεται), og det kan være den oprindelige
læsemåde.
- V. 30 Se vedrørende ἐληλύθει HKN, F § 88 nr.34.

V. 31 Τὴν Μαριάμ står som objekt for ἰδόντες, men det er egentlig subjektet for ἀνέστη og ἐξῆλθεν i ὄτι-sætningen, der på den måde er foregrebet. Som teksten nu er, er såvel τὴν Μαριάμ som ὄτι-sætningen objekt for ἰδόντες. Man kan gengive ἠκολούθησαν αὐτῆ ὁδόντες: 'de fulgte hende i den tro'.

Ἐπίκει viser, at præsens fra direkte tale (direkte gengivelse af deres mening; jfr. ὁδόντες) er bevaret i den indirekte gengivelse.

Udtrykket ἴνα κλαύσθ svarer betydningsmæssigt til en final infinitiv, det vil her sige til κλαύσαι.

V. 32 Af de 2 participier, der står som apposition til subjektet for ἔπεσεν, er ἰδοῦσα aorist og betegner noget, der går forud for ἔπεσεν, medens λέγουσα som præsens participium betegner det med ἔπεσεν samtidige.

Se vedrørende εἰ ἥς ὄδε κτλ. kommentarerne til v.21.

V. 33 Κλαίουσαν og κλαίοντας er udfyldende participier til de 2 objekter for εἶδεν; se BDR § 416 og HKN, s § 175.

Verbet ἐμβριμάσθαι, der her er konstrueret med dativen τῷ πνεύματι, er i v.38 konstrueret med præpositionsleddet ἐν ἑαυτῷ. Meningen synes at være den samme begge steder, nemlig at Jesus harmedes i sit indre. I øvrigt er såvel de netop nævnte udtryk som udtrykket ἐτάραξεν ἑαυτόν i versets slutning (jfr. ἐταράχθη τῷ πνεύματι i 13,21) antagelig at betragte som semitismer; se M.Black, p.174f.

V. 35 Ἐδάκρυσεν er antagelig en ingressiv aorist, der kan gives 'faldt i gråd'.

V. 37 Efter ἔλεγον i v.36 følger i v.37 εἶπαν, hvilket muligvis må forklares med, at det i v.37 er den afsluttende bemærkning, der fremføres; se BDR § 329.

Når ποιεῖν har betydningen 'sørge for', 'udvirke', kan det konstrueres med akkusativ + infinitiv (6,10), men altså også med ἴνα + konjunktiv; jfr. f.eks. Kol 4,16.

V. 38 Se vedrørende ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ kommentarerne til v.33.

Det kan ikke afgøres, om ἐπ' αὐτῷ betyder 'på den' eller 'for den'. Der kan altså være tale om en grav, der er hugget ned i en klippe, men også om ἓν, der er hugget ind i en klippe. At der i det følgende står ἀρατε (af αἴρειν) og ikke f.eks. ἀποκυλίσατε (af ἀποκυλίειν) afgør ikke spørgsmålet.

- V. 39 Τεταρτατος ἐστιν betyder: 'han er en fire-dages', hvilket i denne sammenhæng vil sige, at han har ligget i graven i 4 dage.
- V. 40 Se vedrørende ὄψη HKN, F § 88 nr.72.
- V. 41 Aoristformen ἤκουσας kunne forklares på den måde, at Jesus allerede havde formuleret sin bøn om, at Lazarus måtte blive kaldt til live igen, og at underet allerede havde fundet sted. Tanken er dog nok snarere den, at Faderen er i stand til at 'høre' også den udtalte bøn. Han har så at sige på forhånd 'hørt', hvad der måtte blive bedt om.
- V. 42 Se vedrørende ἤδεν HKN, F § 88 nr.69.
Περιεστώτα er perfektum participium af περιεσθάναι.
Som objekt for εἶπον må underforstås πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου (jfr. v.41).
Pluralisformen πιστεύουσιν er et eksempel på constructio ad sensum.
- V. 43 Undertiden forekommer adverbiet δεῦρο sammen med en imperativ (δεῦρο ἀκολούθει), men det kan også anvendes alene med samme betydning som en imperativ.
- V. 44 Akkusativerne τοὺς πόδας og τὰς χεῖρας kan betegnes som henseendets akkusativ. Se HKN, S § 24.
Περιεδέδετο er pluskvamperfektum med augment og reduplikation af περιδεῖν; se BDR § 66,1.
Det er mest nærliggende at opfatte ὑπάγειν som en udfyldende infinitiv efter ἄφετε; se BDR § 392,1.
- V. 45 Da ἐποίησεν i relativsætningen tidsmæssigt går forud for ἐπίστευσαν i hovedsætningen, må ἐποίησεν gengives ved pluskvamperfektum. Det må også participierne ἐλθόντες og θεασόμενοι, der ligeledes tidsmæssigt går forud for ἐπίστευσαν.
- V. 46 Som i v.45 ligger i v.46 verbet ἐποίησεν tidsmæssigt forud for hovedsætningens verber, aoristformerne ἀπῆλθον og εἶπαν.
- V. 47 Betydningsmæssigt svarer ποιοῦμεν antagelig til en deliberativ konjunktiv eller futurum indikativ med samme betydning; se BDR § 366,4. Man kunne dog også overveje den mulighed at opfatte τί ποιοῦμεν som et retorisk spørgsmål: 'Hvad gør vi?'
Det underforståede svar er så: 'Ingenting'. Vælges den første mulighed, må ὅτι-sætningen opfattes som begrundelse for, at noget må gøres.

V. 48 Sætningen ἐάν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως må betyde: 'hvis vi lader ham blive ved på den måde'. Der må altså underforstås en udfyldende infinitiv efter ἀφῶμεν; jfr. v.44.

Genitiven ἡμῶν kan være brugt med omtrent samme betydning som en dativ; 'de vil komme og fratage os osv.' Se BDR § 473,1. Formentlig skal ἡμῶν dog - trods ordstillingen - opfattes som en possessiv genitiv; jfr. 13,6.

V. 49 I udtrykket εἷς τις har εἷς egentlig ikke betydning af talord; εἷς τις er brugt som et ubestemt pronomen; se f.eks. Mark 14,47 og Luk 22,50 samt BDR § 247,2. Det er uklart, om genitiven τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου (se også v.51 og 18,13) skal forklæres som lokativ genitiv om tiden, inden for hvilken noget sker, eller som en art possessiv genitiv - 'dette års ypperstepræst'. Sidstnævnte betydning forudsætter, at man har ment, at ypperstepræsten kun beklædte embedet i ét år. Se i øvrigt BDR § 186,2.

Udtrykket οὐκ οὐδέν må gengives 'ikke noget'. Se også HKN, S § 211.

V. 50 Da verbet συμφέρει her betegner, hvad der er godt sammenlignet med en anden mulighed, har udtrykket komparativisk betydning; 'det er bedre...end'.

Efter συμφέρει kan der konstrueres med akkusativ + infinitiv (se 18,14), men også - og med samme betydning - med en ἴνα-sætning; se foruden verset her 16,7; Matth 5,29f. og 18,6. Se også HKN, S § 149a.

V. 51 Da ἀρχιερεὺς ὧν angiver grunden, har leddet samme funktion som en årsagsbisætning. Se BDR § 418,1.

Se vedrørende genitiven τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου kommentarerne til v.49.

V. 52 Subjektet for συναγάγη er τὰ τέκνα. I udtrykket εἰς ἔν ligger, at de adspredte børn skal blive ét; ἔν minder således betydningsmæssigt om et subjektsprædikat.

V. 53 Under indtryk af ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας må ἐβουλεύσαντο opfattes som en kompleksiv aorist; fra den dag og ind til korsfæstelsen var de fast besluttet på osv.

Betydningsmæssigt svarer ἴνα ἀποκτείνωσιν til en konstruktion med ἀποκτεῖναι som final infinitiv. Se BDR § 392,1a.

V. 54 Ordstillingen εἰς Ἐφραῖμ λεγομένην πόλιν er overraskende. Man ville vente εἰς πόλιν λεγομένην Ἐφραῖμ; se f.eks. 4,5 og 19,13.

I stedet for den kompleksive aorist ἔμεινεν læser P45 P66^C A D Θ Ψ m.fl. imperfektum διετίθειν som i 3,22. Det kan være en rigtig læsemåde.

V. 55 Man kan forstå ἐκ τῆς χώρας om det i v.54 nævnte område, men sandsynligvis er der tale om hele landet i modsætning til Jerusalem.

V. 56 Ἐστηκότες er perfektum participium af ἵσθάναι; se HKN, F § 78.

Som tegnsætningen er, må ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ κτλ. opfattes som de spørgendes bud på et svar, men det er ikke ganske klart, om οὐ μὴ skal forstås som en stærk nægtelse, eller μὴ tværtimod skal markere en vis usikkerhed.

V. 57 Som verbet ἐντέλλεσθαι kan konstrueres med infinitiv eller med ἵνα + konjunktiv, sådan kan udtrykket διδόναι ἐντολάς det; δεδώκεισαν ... ἐντολάς ἵνα ... μνησῶν er et eksempel på den sidste konstruktionsmåde.

Det er sikkert for ikke at få 2 finalsætninger indledt med ἵνα umiddelbart efter hinanden, at den sidste indledes med ὅπως, der i øvrigt ikke forekommer i Joh.

I den af γυνῆ (af γυνώσκειν) afhængige sætning ποῦ ἐστίν, er præsensformen ἐστίν fastholdt i den indirekte gengivelse.

KAPITEL 12

V. 1 Den påfaldende konstruktion πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ πάρα har paralleller i hellenistiske tekster. I BDR § 213 forklares udtrykket og især ordstillingen sådan: "vor sechs Tagen, vom Passa aus gerechnet". Jfr. udtrykket ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε i 11,18.

Se vedrørende præpositionsleddet ἐκ νεκρῶν kommentarerne til 2,22.

V. 2 I modsætning til, hvad der gælder i klassisk græsk, angmenteres διακονεῖν i NT som de med en præposition sammensatte verber.

V. 3 Den til λίτραν (ca.325g.) føjede genitiv μύρου νόρδου πιστικῆς πολυτίμου må betegnes som en artens genitiv (jfr.

HKN, S § 42). Adjektivet πιστικῆς lægger sig til νόδου og er derfor femininum. Det gælder sandsynligvis også πολυτίμου; se om bøjningen af sammensatte adjektiver HKN, F § 21 anm.1. Adjektivet πιστικός tolkes almindeligvis i lyset af substantivet πίστις og adjektivet πιστός som udtryk for det pålidelige, dvs. det ægte i modsætning til det falske.

V. 4 Talordet εἷς har her betydning omtrent som et ubestemt pronomen.

Verbet μέλλειν anvendes ofte sammen med en infinitiv til at udtrykke noget fremtidigt. Således sigtes der med ὁ μέλλων ... παραδιδόναι til en i forhold til salvningen fremtidig handling. Se BDR § 356.

V. 5 Når prisen, der sælges eller købes for, angives, står denne oftest i genitiv. Derfor τριακοσίων δηναρῶν efter ἐπράθη (af πιπράσκειν).

Formelt synes τοῦτο τὸ μύρον at være subjekt også for ἐδόθη. Det saglige subjekt må imidlertid være de ved salget indkomne penge.

V. 6 Οὐκ ὅτι ... ἀλλ' ὅτι = 'ikke fordi ... men fordi'.

Se vedrørende udtrykket περὶ τῶν πτωχῶν ἐμελεν αὐτῷ kommentarerne til 10,13.

Verbet ἐβάσταζεν, der ifølge konteksten har betydningen 'borttage', 'stjæle', må opfattes som en iterativ imperfektum og kan således gengives: 'han stak jævnligt til sig'; τὰ βαλλόμενα er objekt for ἐβάσταζεν.

V. 7 Verbalformen τηρήσῃ (efter forudgående ἵνα), der er den bedst bevidnede læsemåde (P66 κ B D K L Q W Θ Ψ lat sy^{hmg} m.fl.), må forstås som udtryk for, at Maria skal gemme noget af salven til Jesu begravelsesdag. Læsemåden ἵνα ... τηρήσῃ udtrykker dermed en anden forståelse end den, der er bevidnet i parallelberetningerne i Matth 26,12 og Mark 14,8, og det er nærliggende at se dette forhold som medvirkende årsag til den læsemåde, der ikke har ἵνα efter ἄφες αὐτήν, og som har verbalformen τετήρηκεν. Læsemåden med ἵνα τηρήσῃ må altså opfattes som lectio difficilior.

V. 8 Det begrundende γάρ må ses i forbindelse med imperativen ἄφες i det foregående vers.

V. 9 Læses der ὁ ὄχλος, må artiklen i lyset af 11,19 opfattes som anaforisk; se BDR § 252.

I stedet for en direkte gengivelse af skarens erkendelse (ἔγνω) har vi i ὅτι ἐκεῖ ἐστίν en indirekte, men præsensformen er fastholdt; se BDR § 324.

Formelt kunne ἡγειρεν være imperfektum, men det må her være aorist.

Se vedrørende udtrykket ἐκ νεκρῶν kommentarerne til 2,22.

V. 10 Se vedrørende ἵνα ... ἀποκτείνωσιν kommentarerne til 11,53.

V. 11 *Ὅτι-sætningen rummer en begrundelse for ἐβουλεύσαντο (v.10).

Trods ordstillingen må τῶν Ἰουδαίων opfattes som en partitiv genitiv efter πολλοί; ὑπάγειν konstrueres ikke med genitiv, hvorfor τῶν Ἰουδαίων ikke kan være en separativ genitiv.

Antagelig er ὑπήγον og ἐπίστευον iterativ imperfektum om de gentagne tilfælde af overgang til Jesus.

V. 12f. Participiet ἀκούσαντες samt de finitte verbalformer ἔλαβον, ἐξῆλθον og ἐκραύαζον er eksempel på constructio ad sensum; se BDR § 134.

Efter ἀκούσαντες er præsensformen ἔρχεται fastholdt i den indirekte gengivelse; jfr. BDR § 324.

Da τὸ βαίον betyder kvist fra et palmetræ, er udtrykket τὰ βαία τῶν φοινίκων egentlig en pleonasme.

Imperfektformen ἐκραύαζον betegner i modsætning til ἔλαβον og ἐξῆλθον det vedvarende. Læsemåden ἐκραύασαν i P66 og B* er næppe oprindelig, men bestemt af de 2 foregående verber.

Ordet ὠσαννά er en transkription af det hebraiske כִּי נִשְׁמַח eller det aramaiske כִּי נִשְׁמַח ('hjælp dog', 'frels dog'), der i LXX er oversat ved σῶσον δῆ. På nytestamentlig tid er ὠσαννά dog blevet en mere ubestemt hyldestformel.

Læses καί foran ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ med, må det opfattes som et epeksegetisk καί; se BDR § 442,6.

V. 15 Rimeligvis sigtes der med v.15 til Sach 9,9. Der er imidlertid afvigelse, hvortil hører, at v.15 har μὴ φοβοῦ, hvor Sach 9,9 i den hebraiske tekst har כִּי לֹא יִיָּאֵר og LXX χαῖρε σφόδρα.

V. 16 Med ταῦτα sigtes vel til, at profetordene blev opfyldt i forbindelse med Jesu indtog i Jerusalem.

Selv om ἦν er singularis i den perifrastiske konstruktion ἦν ... γεγραμμένα, er participiet pluralis bestemt af subjektet ταῦτα.

Efter καί følger en ny objektsætning parallelt med ὅτι ταῦτα κτλ.

V. 17 Blandt andre P66 og D læser $\delta\tau\iota$ i stedet for $\delta\tau\epsilon$, men det må anses for at være en lettere og blandt andet derfor sekundær læsemåde. Læsemåden med $\delta\tau\epsilon$ indebærer, at $\epsilon\mu\alpha\rho\tau\acute{\upsilon}\rho\epsilon\iota$ er brugt absolut, d.v.s. uden objekt. Se vedrørende præpositionsleddet $\epsilon\kappa\ \nu\epsilon\kappa\rho\omega\acute{\nu}$ kommentarerne til 2,22.

V. 18 $\Delta\iota\acute{\alpha}\ \tau\omicron\upsilon\tau\omicron$ refererer til $\epsilon\mu\alpha\rho\tau\acute{\upsilon}\rho\epsilon\iota$ i v. 17 og udfoldes endvidere i den følgende $\delta\tau\iota$ -sætning; jfr. 5,16.

Den i v. 18 nævnte skare kan ikke være identisk med den i v.17 nævnte.

Da $\eta\kappa\omicron\upsilon\sigma\alpha\nu$ i tid ligger forud for aoristformen $\upsilon\pi\eta\acute{\nu}\eta\tau\eta\sigma\epsilon\nu$, må der oversættes ved pluskvamperfektum.

Αὐτὸν πεποιημέναι er et af de forholdsvis få nytestamentlige eksempler på akkusativ med infinitiv efter $\acute{\alpha}\kappa\omicron\upsilon\epsilon\iota\nu$; se BDR § 397,1. Det demonstrative $\tau\omicron\upsilon\tau\omicron$ hører sammen med $\tau\omicron$ $\sigma\eta\mu\epsilon\iota\omicron\nu$, men det er emfatisk rykket frem i sætningen.

V. 19 Præpositionsleddet $\pi\rho\acute{\omicron}\varsigma\ \epsilon\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$ er lig $\pi\rho\acute{\omicron}\varsigma\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\acute{\eta}\lambda\omicron\upsilon\varsigma$, jvf. BDR § 287. Formen $\theta\epsilon\omega\rho\epsilon\iota\tau\epsilon$ er nok at opfatte som indikativ, men der kan også være tale om en imperativ.

Udtrykket $\omicron\upsilon\kappa\ \dots\ \omicron\upsilon\delta\acute{\epsilon}\nu$ må gengives 'ikke ... noget'; se HKN,S § 211. Med aoristformen $\acute{\alpha}\pi\eta\lambda\theta\epsilon\nu$ fremstilles overgangen til Jesus som en fuldbyrdet kendsgerning.

V. 20 Præsens participium $\tau\omega\acute{\nu}\ \acute{\alpha}\nu\alpha\beta\alpha\iota\nu\acute{\omicron}\nu\tau\omega\acute{\nu}$ kan her forekomme på-faldende. Rimeligvis skal det iterative udtrykkes; altså: 'Nogle af dem, der regelmæssigt gik op osv.'

Konstruktionen $\zeta\upsilon\alpha\ \pi\rho\omicron\sigma\kappa\upsilon\nu\eta\sigma\omega\sigma\iota\nu$ svarer betydningsmæssigt til en final infinitiv $\pi\rho\omicron\sigma\kappa\upsilon\nu\eta\sigma\alpha\iota$.

V. 21 Se vedrørende genitiven $\tau\eta\varsigma\ \Gamma\alpha\lambda\iota\lambda\alpha\acute{\iota}\alpha\varsigma$ kommentarerne til 2,1. Imperfektformen $\eta\rho\acute{\omega}\tau\omega\acute{\nu}$ kan dels være udtryk for det vedholdende, dels være en antydning af det ufuldenste forstået på den måde, at bønnen ikke uden videre blev opfyldt.

V. 22 I v. 22 b er Ἀνδρέας og Φίλιππος subjekt for de 2 verber, men $\epsilon\rho\chi\epsilon\tau\alpha\iota$ er singularis, fordi det står foran første led i det flerleddede subjekt, hvorimod $\lambda\acute{\epsilon}\gamma\omicron\upsilon\sigma\iota\nu$ er pluralis, fordi det står efter det sidste led i subjektet; se BDR § 135,1.

V 23 Efter udtryk som $\epsilon\lambda\acute{\eta}\lambda\upsilon\theta\epsilon\nu$ $\eta\ \acute{\omega}\rho\alpha$ kan der - som her - konstrueres med $\zeta\upsilon\alpha$ + konjunktiv (=infinitiv; se BDR § 393,4) eller med en $\delta\tau\epsilon$ -sætning (se BDR § 382,1). Den første konstruktion foreligger foruden i 12,23 i 13,1; 16,2 og 16,32. Den anden i 4,21.

23; 5,25 og 16,25. Sætningen indledt med τῶν tjener til nærmere at præcisere ἡ ὥρα; se HKN, S § 149c.

V.24 Den bestemte artikel foran κόκκος er generisk.

Participiet περὸν (af πίπτω) er betydningsmæssigt underordnet det finitte verbum ἀποθάνη.

I sætningen αὐτὸς μόνος μένει er μόνος accentueret ved det foranstillede αὐτός; se også 6,15.

V. 25 Futurumformen ἀπολέσει, som blandt andre A D og \mathfrak{R} bevidner, skyldes antagelig indflydelse fra Mark 8,35 parr.

Ψυχὴ betyder ikke 'sjæl' i modsætning til 'legeme', men derimod 'liv'.

V. 27 Betydningen af ἡ Ψυχὴ μου kan gengives med 'jeg'.

Εἴπω er en dubitativ konjunktiv; se BDR § 366,1 og HKN, S § 140.

Sætningen ἀλλὰ (se BDR § 448,4) διὰ τοῦτο ἤλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην er en afvisning af det foranstående retoriske spørgsmål, men det kan den være på 2 måder. Det kan enten - som i Nestle-Alands tekst - være i form af en konstatering ('Dog, derfor er jeg kommet til denne time') eller i form af et nyt retorisk spørgsmål ('Dog, var det derfor (for at sige σωσόν με κτλ.), jeg kom til denne time?). Ifølge den sidstnævnte forståelse har διὰ τοῦτο den tydeligste adresse, men alligevel må den førstnævnte anses for at være den mest nærliggende. Den er nemlig i tydelig overensstemmelse med den også i øvrigt bevidnede vilje til at gå ind i de forrestående lidelser; jfr. f.eks. 18,11.

V. 28 Som objekt for de 2 med καὶ...καὶ forbundne verber ἐδόξασα og δοξάσω må underforstås τὸ ὄνομά μου.

V. 29 Se vedrørende ἐστὼς HKN, F § 78 p.87.

Efter λέγειν konstrueres på forskellige måder. I dette vers dels med akkusativ + infinitiv, dels med direkte tale. Ofte - f.eks. i v. 34 - følger en ὅτι-sætning.

V. 31 I begge tilfælde må τοῦ κόσμου τούτου opfattes som objektiv genitiv.

V. 32 I dette vers er εἰάν brugt med stort set samme betydning som ὅταν. Det samme er tilfældet i 14,3. I Joh. er det ikke et åbent spørgsmål (jfr. casus eventualis), om Jesus skal ophøjjes. Se foruden v. 34 samt 3,14 f.eks. 8,28: ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐλαύσω har i præsens formen ἔλκω.

V. 33 Med præsens participium σημαίνων betegnes her en hensigt, se BDR § 339,2 og 418,4.

Den til ημελλεν αποθνήσκειν knyttede dativ ποίφ θανάτω må karakteriseres som en mådens dativ; jfr. BDR § 198.

V. 34 Med ο νόμος sigtes antagelig til hele Det gamle Testamente.

V. 35 Præpositionsleddet ἐν υμῖν kan betyde 'i jer' og 'blandt jer'. Den sidste betydning er den sandsynligste her, da der med τὸ φῶς sigtes til Jesus.

Μικρόν χρόνον er akkusativ til angivelse af udstrækningen i tid; jfr. BDR § 161,2 og HKN, S § 23.

I dette og det følgende vers har ὡς betydningen 'medens', 'så længe som'; jfr. BDR § 455,2.

V. 36 Ἰνα-sætningen kan opfattes enten som en finalsætning eller som en følgesætning.

Udtrykket κρύπτειν ἀπό betyder 'skjule for'.

V. 37 Τοσαῦτα kan betyde 'så store' eller 'så mange'. Det sidste er nok tilfældet her, hvor der ses tilbage over Jesu offentlige virke.

Den absolutte genitiv αὐτοῦ ... πεποιηκότος svarer betydningsmæssigt til en indrømmelsesbisætning. Se BDR § 418,3 og HKN, S § 196 c.

V. 38 Da διὰ τοῦτα i v. 39 synes at korrespondere med ὅτι πάλιν κτλ. i samme vers, skal der næppe ses nogen syntaktisk forbindelse mellem dette præpositionsled og ἵνα ὁ λόγος. i v. 38. Ἰνα-sætningen må i forlængelse af v. 37 opfattes enten som en følgesætning eller - snarere - som en hensigtssætning.

Substantivet ἀκοή betyder 'hørelse' (jfr. 1 Kor 12,17), men kan også betegne 'det, der høres' (jfr. Rom 10,17), og dermed få betydningen 'forkyndelse', 'rygte'.

Udtrykket ἡ ἀκοή ἡμῶν betyder enten: 'hvad vi har hørt', eller: 'hvad man har hørt af os', dvs.: 'hvad vi har forkyndt'. Det er den sidstnævnte forståelse, der foreligger i det tilsvarende udtryk i Rom 10,16, og den er også den sandsynligste i verset her.

V. 39 Se 5,16 vedrørende konstruktionen διὰ τοῦτο ... ὅτι.

V. 40 Da Gud er subjekt for verberne τετύφλωκεν og ἐπώρωσεν, er der sagligt set ikke nogen afgørende forskel på, om ἵνα-sæt-

ningen opfattes som en hensigts- eller en følgebisætning.

I stedet for ἐπώρωσεν er der to andre velbevidnede læsemåder.

Således læser p⁶⁶ p⁷⁵ κ κ W pc ἐπήρωσεν af πηροῦν 'lamme', 'svække', medens B², f¹ og mange flere læser en med τετύρωκεν parallel perfektumform πεπώρωκεν. Futurumformen ἰάσομαι må forklæres med, at helbredelsen ville være følgen af en tænkt omvendelse; καὶ ἰάσομαι kan gengives 'og jeg så helbrede dem'.

V. 41 Det personlige pronomen αὐτοῦ må i begge tilfælde - trods meningen i Jes 6,1 - referere til Jesus.

V. 42 Ὅμως μέντοι forekommer kun denne ene gang i Det nye Testamente. Der synes at være tale om en pleonasme, der kan oversættes ved 'alligevel' eller 'dog'.

Καὶ foran ἐκ τῶν ἀρχόντων har betydningen 'endog'; se BDR § 442,8.

V. 43 Μᾶλλον ἢπερ er ἀπαξ λεγόμενον i NT og en sandsynligere læsemåde end μᾶλλον ὑπέρ (P^{66c} κ m.fl.). Forholdsvis hyppigt forekommende er det med μᾶλλον ἢπερ beslægtede udtryk μᾶλλον ἢ; dette udtryk forekommer f.eks. Joh 3,19; Matth 18,13; Ap.G. 4,19; 5,29; 20,35 og 27,11.

Τῶν ἀνθρώπων og τοῦ θεοῦ må opfattes som subjektiv genitiv.

V. 46 Substantivet φῶς er at opfatte som apposition til ἐγώ. 'Som lys er jeg kommet til verden'.

V. 47 Καὶ foran μὴ φυλάξῃ har adversativ betydning.

Sætningerne ἵνα κρινῶ κτλ. og ἵνα σώσω κτλ. svarer betydningsmæssigt til finale infinitiver - altså til κρῖναι og σώσαι; se BDR § 390.

V. 48 Det personlige pronomen αὐτόν efter τὸν κρινόντα er objekt for dette substantiverede participium, der igen er objekt for ἔχει.

Det demonstrative ἐκεῖνος genoptager ὁ λόγος.

Svarende til det futuriske perspektiv i præpositionsleddet ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ har vi futurumformen κρινεῖς.

V. 49 Den indledende ὄτι-sætning begrunder det foregående udsagn om ὁ λόγος. I de indirekte spørgesætninger τί εἶπω og τί λαλήσω er der dubitativ konjunktiv, som der ville have været i direkte tale. Se BDR § 368 og HKN, S § 201 b.

V. 50 Som de sammensatte adjektiver har αλώματος sjældent femininumformer.

KAPITEL 13

Skildringen af selve fodtvætningen indledes egentlig først med ἐγείρεται i v. 4. Imidlertid er der flere forhold, evangelisten indledningsvis vil have præciseret, og det er med til at forklare de sproglige (og indholdsmæssige) vanskeligheder i versene 1 - 3. R. Bultmann er af den opfattelse, at den tilgrundliggende tradition er suppleret først af evangelisten, senere af en kirkelig redaktion (p. 352-354).

V. 1 Det er et spørgsmål, hvor snævert εἰδώς ὁ Ἰησοῦς κτλ. og navnlig ἡγάπησεν αὐτούς er knyttet til tidsbestemmelsen πρὸ δέ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα. Med den begrundelse, at en snæver sammenknytning af præpositionsleddet og ἡγάπησεν indebærer en problematisk begrænsning af Jesu kærlighed, antager mange, at der må regnes med et ophold, evt. et punktum efter πάσχα (jfr. den autoriserede oversættelse fra 1948).

Udtrykket ἵνα μεταβῆ svarer betydningsmæssigt til en infinitiv i forbindelse med upersonlige konstruktioner; se BDR § 393,4. Præpositionsleddet εἰς τέλος kan være en tidslig bestemmelse, men det kan også være en betegnelse for den grad, hvormed Jesus elskede, og altså være en tilkendegivelse af, at han elskede dem til det yderste, det vil sige fuldkomment.

Det er muligvis det forhold, at det er en konkret handling, nemlig fodtvætningen, der symboliserer Jesu kærlighed, som forklarer aoristformen ἡγάπησεν.

V. 2 f. Da der ikke er noget forbindende καί mellem de absolutte genitiver δείπνου γινομένου og τοῦ διαβόλου βεβληκότος og heller ikke mellem τοῦ διαβόλου βεβληκότος og εἰδώς ὅτι κτλ., kan de 3 udsagn opfattes som relativt selvstændige, men dog alle underordnet ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου κτλ. i v. 4.

p⁶⁶ κ² A m.fl. læser γενομένου i stedet for γινομένου, men aorist harmonerer dårligt med, at måltidet ifølge v. 26 ikke var afsluttet, da fodtvætningen fandt sted.

Nogle håndskrifter læser 'Ιούδα (genitiv) i stedet for 'Ιούδας (nominativ), og ifølge den læsemåde er det klart, at der med εἰς τὴν καρδίαν sigtes til Judas' hjerte. Læser der 'Ιούδας, hvad bevidnelsen (f.eks. P⁶⁶ κ og B) taler for, er det muligt at forstå εἰς τὴν καρδίαν som gældende djævelens hjerte. Der er dog nok også med læsemåden 'Ιούδας tænkt på Judas' hjerte.

I den af Nestle-Aland foretrukne tekst læses 'Ισκαριώτου efter 'Ιούδας Σίμωνος, hvilket betyder, at den adjektiviske bestemmelse er knyttet til Σίμωνος. Blandt andre P⁶⁶ κ og B læser imidlertid 'Ισκαριώτης og forbinder altså bestemmelsen med 'Ιούδας. Det kan meget vel være den oprindelige læsemåde.

Efter βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν svarer ἴνα-sætningen med 'Ιούδας som subjekt og παραδοῖ (aorist konjunktiv) som verbum betydningsmæssigt til en akkusativ med infinitiv.

Udtrykket ἔδωκεν αὐτῷ ... εἰς τὰς χεῖρας er pleonastisk.

V. 4 Verberne ἐγείρεται, τίθησιν (v.4), βάλλει (v.5), ἔρχεται, λέγει (v.6) osv. er eksempler på historisk præsens i skildringen af fodtvætningen.

V. 5 Såvel τῷ λεντίῳ i hovedsætningen som ᾧ i relativsætningen er instrumental dativ.

V. 6 Sammenhængen taler for at opfatte νίπτεις som præsens de conatu; jfr. BDR § 319.

V. 7 Formen γνώση er futurum, indikativ, aktiv, 2.person singularis af γινώσκειν.

Μετά ταῦτα er i sig selv en upræcis bestemmelse, men blandt andet under indtryk af 12,16 og 2,22 er der grund til at tro, at der menes efter Jesu herliggørelse.

V. 8 Οὐ μή med konjunktiv og efterfulgt af præpositionsleddet εἰς τὸν αἰῶνα er en meget stærk nægtelse; jfr. 4,14; 8,51; 10,28 og 11,26.

Udtrykket μέρος μετά τινος findes også i Matth 24,51 par.

V. 9 Nægtelsen μή og objekterne τοὺς πόδας μου, τὰς χεῖρας og τὴν κεφαλὴν viser, at der må underforstås et verbum - formentlig νίψης; jfr. BDR § 335.

V. 10 Udtrykket ἔχει χρεῖαν kan som her konstrueres med infinitiv, da subjektet for νίψασθαι er det samme som for ἔχει. Se BDR § 393,4. Ordene εἰ μή τοὺς πόδας findes ikke i κ vgst. Denne kortere læsemåde er også bevidnet af Origenes og andre af de ældste kirkefædre.

Den kan skyldes en bevidst udeladelse forårsaget af den efterfølgende sætning ἄλλ' ἔστιν καθαρὸς ὄλος, men mange er dog af den opfattelse, at læsemåden uden ordene εἰ μὴ τοὺς πόδας er den oprindelige. Det er en forudsætning for denne forståelse, at evangelisten har brugt λούεσθαι og νίπτεσθαι som synonymmer. Opfattes den kortere læsemåde som den oprindelige, kan εἰ μὴ τοὺς πόδας evt. forklares som en tilføjelse foretaget af én, der med λούεσθαι og νίπτεσθαι forbandt forskellige former for renselse.

Τοὺς πόδας må betegnes som henseendets akkusativ. Se HKN,S § 24. I forbindelse med et andet adjektiv (καθαρός) har adjektivet ὄλος nærmest funktion som et adverbium; jfr. i øvrigt 9,34.

V. 11 Se vedrørende ἦδει HKN,F § 88 nr. 69.

V. 12 Da hovedsætningens verbum er en aoristform (εἶπεν), må ὅτε-sætningens aoristformer gengives ved pluskvamperfektum. Verbet ἀναπίπτειν betyder 'lægge sig til bords'.

V. 13 Efter φωνεῖτέ με kunne man have ventet akkusativformerne τὸν διδάσκαλον og τὸν κύριον; jfr. BDR § 157. Formerne ὁ διδάσκαλος og ὁ κύριος er at opfatte som vokativer; se BDR § 143 og 147.

V. 14 Når der som i dette vers kun formelt er tale om en betingelse, er det mest rigtigt at gengive εἰ ved 'når'; se HKN,S § 195 a.

I hovedsætningen har καί betydningen 'også'. Samme betydning har καί foran ὑμεῖς i det følgende vers.

V. 16 Τοῦ κυρίου og τοῦ πέμψαντος er 2. sammenligningsleds genitiv efter komparativen μείζων. Se BDR § 185 og HKN,S § 46.

V. 17 Den første betingelsessætning er en casus realis, og den kan formentlig oversættes ved 'når', da det i det foregående sagte må have ført til den nævnte erkendelse. Den sidste betingelsesbisætning er derimod en casus eventualis, da det er et åbent spørgsmål, om de tiltalte vil handle i overensstemmelse med deres viden. Se i øvrigt BDR § 372,1a.

V. 18 Mellem ἀλλά og ἵνα må underforstås f.eks. ἐξελεξάμην. Trods sin viden om dem, han udvalgte, udvalgte han også Judas ἵνα ἢ γραφὴ πληρωθῆ. Mange og gode håndskrifter læser efter ὁ τρώγων i stedet for μου præpositionsleddet μετ' ἐμοῦ (f.eks. p⁶⁶ κ A D Ɔ og lat sy bo). Denne læsemåde kan være influeret af Mark 14,18 parr. Omvendt består den mulighed, at μου er be-

stemt af formuleringen i den hebraiske tekst (יְהוָה) og i LXX (ἄφρους μου). Det drejer sig under alle omstændigheder om det-te at bryde bordfællesskabet. Ἐπήρην er aorist af ἐπαύρειν.

V. 19 Ἄπ' ἄφρι må - ligesom ἄφρι - betyde 'nu'. Betydningen 'fra nu' giver ikke god mening i sammenhængen.

Præpositionen πρό med efterfølgende substantiveret infinitiv svarer betydningsmæssigt til en tidsbisætning. Se HKN,S § 170 c og 194 f.

Se vedrørende ἐγώ εἰμι kommentarerne til 8,24.

V. 20 Det foran τινα stående ἄν er lig εἰάν (se BDR § 107); ὁ λαμβάνων ἄν τινα πέμψω ἐμέ λαμβάνει betyder således direkte oversat: 'Den, der tager imod, hvis jeg sender nogen, tager i-mod mig'.

V. 22 Præsensformen λέγει er fastholdt i den indirekte gengivelse af disciplenes tanker.

V. 23 Den perifrastiske verbalform ἦν ἀνακεείμενος svarer betydningsmæssigt til en imperfektum.

Det relative ὅν viser tilbage til εἶς.

V. 24 Verbet νεύειν konstrueres med udfyldende infinitiv (BDR § 392,1 d). I dette vers er der foruden infinitiven πυθέσθαι (af πυυθάνεσθαι) dativobjektet τούτῳ.

Efter ordene Σίμων Πέτρος varierer læsemåderne temmelig meget i de forskellige håndskrifter - muligvis fordi man har ræsonneret over, hvorvidt Peter har kontaktet den anden discipel alene ved tegn eller desuden har talt til ham.

I P⁶⁶ K A C² D W Θ F^{1.13} latt sy^{p.h.**} har vi et af de i NT forholdsvis få eksempler på optativ i en indirekte spørgesætning. Se BDR § 386,1 og HKN,S § 157.

Hvor περί i forbindelse med λέγει i v.22 var konstrueret med det spørgende pronomen, er præpositionen i v.24 konstrueret med det relative οἷ.

V. 25 Adverbiet οὕτως, der ikke findes i vigtige håndskrifter som K A D og mange andre, må nok - ligesom οὖν - forstås på baggrund af den netop nævnte tilskyndelse fra Peter. Der kan så oversættes: 'Han læner sig så ind mod Jesu bryst og siger til ham'.

V. 26 I relativsætningen ᾧ ἐγὼ ... αὐτῷ er αὐτῷ en genoptagelse af det relative pronomen ᾧ. Der er tale om en semitisme; jfr. konstruktionen לו ... אשר. På dansk kan hoved- og relativsætning gives sådan: 'Det er ham, til hvem jeg giver det brødstykke, jeg dypper'. Der er grund til at tro, at den parataktiske konstruktion βάψω τὸ ψωμίον καὶ δώσω er den oprindelige, og at læsemåderne med hypotakse (participium af (ἐμ)βάπτειν) er sekundære og udtryk for et ønske om at foretage en sproglig forbedring.

Som i v.2 er håndskrifterne delte med hensyn til, om der skal læses Ἰσκαριώτου (genitiv som Σίμωνος) eller Ἰσκαριώτῃ (dativ som Ἰούδα). D læser her som i 12,4 og 13,2 ἀπὸ Καρυώτου. Se også kommentarerne til 6,71.

V. 27 Præpositionsleddet μετὰ τὸ ψωμίον, der står i stedet for en hel sætning, tjener sammen med τότε til at angive det præcise tidspunkt.

Præsensformen ποιεῖς må karakteriseres som præsens de conatu; se BDR § 319 og HKN,S § 106.

Adverbiet τάχιον er en komparativ og ποιήσων τάχιον kan derfor betyde: 'gør det hurtigere', nemlig hurtigere end han var i færd med det. Imidlertid kan adverbiet også være brugt med lignende betydning som positivformen, dvs. have betydningen 'hurtigt'. Endelige kan komparativen have elativ betydning: 'så hurtigt som muligt'. Den anden af de nævnte 3 muligheder forekommer i dette tilfælde at være den sandsynligste. Se i øvrigt BDR § 244.

V. 28 Trods ordstillingen i verset er τοῦτο objekt for εἶπεν. Præpositionsleddet πρὸς τί betyder egentlig: 'med henblik på hvad?' Forkortet gengivet: 'hvorfor?'

V. 29 Γάρ begrundes udsagnet οὐδεὶς ἔγνω κτλ. i v.28.

Ὅτι-sætningen er afhængig af ἐδόκουν, og i den indirekte gengivelse af det, τινές mente, er præsensformen λέγει fastholdt.

Medens den første af de 2 af λέγει afhængige sætninger gengives som direkte tale (ἀγόρασον κτλ.), gengives den anden som indirekte tale (τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῶ). Som direkte tale ville denne anden sætning lyde: τοῖς πτωχοῖς τι δός. Som indirekte tale og med samme betydning som ἵνα τι δῶ kunne være konstrueret med akkusativ + infinitiv: τοῖς πτωχοῖς τι αὐτὸν δοῦναι.

Genitivformen af det relative pronomen (ᾧν) er bestemt af udtrykket χρεῖαν ἔχειν.

V. 31 En rimelig forklaring på aoristformerne ἐδοξάσθη er, at der tænkes på den foregående fodtvætning som symbol på den tjeneste, hvorved Jesus - og Faderen - blev herliggjort. Man kunne også overveje, om aoristformerne skyldes det forhold, at evangelisten skriver i tiden efter Jesu død og opstandelse, altså efter herliggørelsen.

V. 32 Da en udeladelse af εἰ ὁ θεός ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ er lettere at forestille sig (nemlig som følge af homoioteleuton) end en indføjelse, er sætningen antagelig at betragte som oprindelig trods det forhold, at den ikke findes i håndskrifter som P⁶⁶ κ* B C* D m.fl.

Det indledende εἰ gengives her - på baggrund af v. 31 - bedst ved 'når', da der jo ikke for alvorer tale om en betingelse. Futurum δοξάσει er muligvis at forstå som udtryk for, at den herliggørelse, der symbolsk fandt sted med fodtvætningen, skal finde sted virkeligt i de forestående påskebegivenheder. Med ἐν αὐτῷ kan være tænkt på Jesus (Menneskesønnen), men αὐτῷ sigter dog nok til Gud. Hvor der enten accentueres αὐτῷ eller læses εαυτῷ, er det klart, at pronominet refererer til Gud.

V. 33 I afskedstalen er μικρόν (uden forbindelse med χρόνον som f.eks. i 7,33 og 12,35) nærmest at betragte som et substantiv. Se foruden stedet her 14,19; 16,16-19.

I versets sidste sætning har καί betydningen 'også'.

V. 34 Sætningen ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους kan opfattes som en final-sætning efter ἐντολήν καινήν διδωμι ὑμῖν, men der er dog snarere tale om ἵνα + konjunktiv brugt med samme betydning som en epeksgetisk infinitiv (se BDR § 394), evt. om ἵνα + konjunktiv med samme betydning som en imperativ (se BDR § 389).

Da konjunktionen καθώς ikke alene kan udtrykke sammenligning, men også - når den står ved begyndelsen af en sætning - kan angive en begrundelse (se BDR § 453,2), er det naturligt at knytte den anden ἵνα-sætning til καθώς-sætningen. For denne sammenknytning taler også forekomsten af καί ('også') foran ὑμεῖς; ἵνα-sætningen har efter den opfattelse imperativisk betydning. Vil man ikke forbinde denne ἵνα-sætning med καθώς-sætningen, må den knyttes til sætningen ἐντολήν καινήν διδωμι ὑμῖν, og καθώς-sætningen må forbindes med den foranstående ἵνα-sætning.

V. 35 Præpositionsleddet ἐν τούτῳ foregriber ἐάν-sætningen. Tankegangen kan i omvendt rækkefølge gengives sådan: 'Hvis I har kærlighed til hinanden, vil alle derved (ἐν τούτῳ) erkende osv.'

V. 37 ἠήσω er futurum af τιθέναι. Det samme er θήσεις i v.38.

V. 38 Ἔως οὐ betyder 'først' og efterfølges af aorist konjunktiv, når udsagnet gælder noget, der forventes. Ἔως οὐ efterfølges ikke af ἄν, hvad man på sin vis kunne vente. Se dog BDR § 383,2.

KAPITEL 14

V. 1 Med præsens imperativ tilkendegives her, at en tilstand skal fortsætte. Disciplene skal fortsat være uforfærdede og blive ved med at tro. Se BDR 336,2. Πιστεύετε kan ganske vist opfattes som indikativ, men på baggrund af μὴ παρασέσω er det nærliggende at opfatte begge forekomster af πιστεύετε som imperativ.

V. 2 Substantivet μὴ (jfr. μένειν) betyder egentlig 'bliven', 'forbliven', 'ophold', men synes dog her at have betydningen 'opholdssted', 'bolig'.

Udtrykket εἰ δὲ μὴ er en ellipse; se BDR § 480,6 og HKN,S § 206. Den sidste sætning i verset kan opfattes på forskellige måder. Med bl.a. p^{66*} C² θ ~~π~~ kan ὅτι udelades, hvorved πορεύομαι κτλ. opfattes som en selvstændig sætning. Det forudsætter et punktum efter ὁμῶν. Denne enkle læsemåde er dog nok at forklare derved, at der er vanskeligheder med at forstå meningen med ὅτι πορεύομαι κτλ.

Læses nemlig ὅτι med, er det nødvendigt at overveje, om dette ord har betydningen 'at', eller det er begrundende. Betyder ὅτι 'at', er der 2 forståelsesmuligheder: 1) 'Hvis ikke (der havde været mange boliger), ville jeg have sagt til jer, at jeg går osv.'

2) 'Hvis ikke (der havde været mange boliger), ville jeg så have sagt til jer, at jeg går osv.?' Det er den sidstnævnte forståelse, der kommer til udtryk i den af Nestle-Aland valgte læsemåde, hvad spørgsmålstegnet viser. Vanskeligheden ved den første forståelse er, at Jesus faktisk siger, at han går bort for at berede plads, og en vanskelighed ved den anden er, at det af evangeliet ikke tydeligt fremgår, at Jesus skulle have talt om at gå bort for at berede plads. Dog kunne der henvises til et sted som 12, 26.

Der er også 2 forståelsesmuligheder, hvis $\delta\tau\iota$ antages at have begrundende betydning: 1) $\epsilon\lambda\ \delta\epsilon\ \mu\acute{\eta},\ \epsilon\lambda\pi\omicron\nu\ \acute{\alpha}\nu\ \upsilon\mu\acute{\iota}\nu$ kan betragtes som et parentetisk indskud, og $\delta\tau\iota\ \pi\omicron\pi\omicron\upsilon\omicron\mu\alpha\iota\ \kappa\tau\lambda.$ som en begrundelse for udsagnet $\acute{\epsilon}\nu\ \tau\eta\ \omicron\iota\kappa\iota\acute{\alpha}\ \tau\omicron\upsilon\ \pi\alpha\tau\acute{\rho}\omicron\varsigma\ \mu\omicron\upsilon\ \mu\omicron\nu\alpha\iota\ \pi\omicron\lambda\lambda\alpha\iota\ \epsilon\iota\sigma\iota\nu.$ 2) $\delta\tau\iota\ \pi\omicron\pi\omicron\upsilon\omicron\mu\alpha\iota$ kan opfattes som begrundelse for $\epsilon\lambda\pi\omicron\nu\ \acute{\alpha}\nu\ \upsilon\mu\acute{\iota}\nu,$ idet den tanke underforstås, at Jesus - som den der går bort for at berede plads - også må vide, hvordan det er med boliger i hans fars hus.

Af de nævnte 4 muligheder, når det gælder forståelsen af $\delta\tau\iota$ -sætningen, forekommer den 2. og den 3. at være de sandsynligste.

I $\delta\tau\iota$ -sætningen har præsensformen $\pi\omicron\pi\omicron\upsilon\omicron\mu\alpha\iota$ futurisk betydning; se BDR § 323 og HKN,S § 110. Jfr. $\epsilon\rho\chi\omicron\mu\alpha\iota$ i v.3.

* Ἐτοιμάσαι er en final infinitiv. Se BDR § 390,1.

V. 3 Som i 12,32 er $\acute{\epsilon}\acute{\alpha}\nu$ her brugt med stort set samme betydning som $\delta\tau\alpha\nu.$ Det er det nøjagtige tidspunkt, der holdes åbent - derimod ikke spørgsmålet, om Jesus går bort for at berede plads.

V. 4 Konstruktionen i verset er påfaldende, idet $\omicron\lambda\delta\alpha\tau\epsilon$ dels har sætningen $\kappa\alpha\lambda\ \delta\pi\omicron\nu$ ($\acute{\epsilon}\gamma\omega$) $\upsilon\pi\acute{\alpha}\gamma\omega$ dels $\tau\eta\nu\ \delta\delta\omicron\nu$ som objekt. Den længere læsemåde i P⁶⁶ A C³ D m.fl. skyldes sandsynligvis et ønske om at foretage en sproglig forbedring og må derfor anses for at være sekundær.

V. 6 Ordene $\delta\delta\omicron\varsigma,$ $\acute{\alpha}\lambda\eta\theta\epsilon\iota\alpha$ og $\zeta\omega\acute{\eta}$ står parallelt, men fortsættelsen kunne tyde på, at $\delta\delta\omicron\varsigma$ er hovedordet.

V. 7 I stedet for casus realis, som Nestle-Aland foretrækker med støtte af navnlig P⁶⁶ K og D, læser mange håndskrifter (heriblandt A B og C) casus irrealis. V.7b taler for den førstnævnte forståelse, og casus irrealis kunne da også skyldes indflydelse fra 8,19. Casus realis er derfor nok at betragte som oprindelig, selv om det mod denne løsning kunne gøres gældende, at denne konstruktion skyldes bestræbelser på at undgå en modsigelse mellem 7a og 7b. Se vedrørende $\acute{\alpha}\pi' \acute{\alpha}\rho\tau\iota$ kommentarerne til 13,19.

V. 8 Accentueres der $\acute{\alpha}\rho\kappa\epsilon\iota$ (og ikke $\acute{\alpha}\rho\kappa\epsilon\acute{\iota}$), er formen imperativ og kan gengives: 'stil os tilfreds'. Almindeligvis opfattes verbet dog som en indikativ.

V. 9 Da den læsemåde, der har tidsangivelsen (tiden 'hvor længe') i akkusativ, er den letteste (sådan bl.a. P⁶⁶ K¹ A B og mange andre), er dativen $\tau\omicron\sigma\omicron\upsilon\tau\omega\ \chi\rho\omicron\nu\nu\omega$ måske - med Nestle-Aland - at betragte som den oprindelige. Se BDR § 201 og HKN,S § 36.

Verbet εἰμί må her oversættes 'har været', da τοσοῦτω χρόνω gør det klart, at εἰμί også gælder en fortidig periode. Se BDR § 322.

Se vedrørende formerne ἑωρακώς og ἑώρακεν HKN,F § 88 nr. 72.

V. 11 Πιστεύειν med dativ og en efterfølgende ὅτι-sætning er ikke identisk betydningsmæssigt med πιστεύειν εἰς.

Med ὅτι indledes 2 nominal-sætninger. I begyndelsen af v. 10 var der verbum (ἔστιν) i den ene af de 2 sætninger efter ὅτι.

Se vedrørende εἰ δὲ μή kommentarerne til v. 2.

P^{66*} P⁷⁵ og B læser αὐτοῦ efter τὰ ἔργα. Det kan være den oprindelige læsemåde, men kan også meget vel være bestemt af τὰ ἔργα αὐτοῦ i slutningen af v. 10. Skal der læses αὐτό, er det et eksempel på αὐτός i betydningen 'selv'. Se BDR § 288.

V. 12 Det demonstrative pronomenerne τούτων er 2. sammenligningsleds genitiv efter komparativen μέλλουσα. Se BDR § 185 og HKN,S § 46. Præsensformen πορεύομαι har futurisk betydning. P⁷⁵ læser da også πορεύσομαι, hvilket er sagligt rigtigt, men sikkert sekundært.

V. 13 I den med det ubestemt relative pronomenerne ὅτι indledede sætning er konstrueret med casus eventualis. Se HKN,S § 147 c. Det lader sig ikke afgøre, om ἴνα-sætningen skal opfattes som en hensigts- eller som en følgebisætning.

V. 14 Verbet αἰτεῖν er konstrueret med den person, man beder, og det, man beder om, i akkusativ. Se BDR § 155,2 og HKN,S § 20. Uanset om der med bl.a. P⁷⁵ A og B læses τοῦτο foran ἐγὼ ποιήσω, må vi i en oversættelse have et objekt for verbet ποιήσω.

V. 15 Da de 2 sætninger ikke er forbundet med et καί, er det ikke sandsynligt, at læsemåden med aorist konjunktiv τηρήσητε (bevidnet af bl.a. P⁶⁶ og κ) er oprindelig. Mere nærliggende er aorist imperativ τηρήσατε, der læses af de fleste, herunder A D W og Θ, omend aorist er påfaldende i denne sammenhæng. Sandsynligst forekommer imidlertid den af Nestle-Aland foretrukne futurumform τηρήσετε, der støttes af bl.a. B L og Ψ.

V. 16 ἴνα-sætningen giver mening både som hensigts- og som følgesætning.

V. 17 Τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας er apposition til ἀλλὸν παράκλητον.

Nogle håndskrifter læser efter θεωρεῖ og γινώσκετε maskulinum αὐτόν, der er bestemt af παράκλητος; αὐτό er bestemt af πνεῦμα. I den sidste ὅτι-sætning er der usikkerhed med hensyn til verbernes tid. Hvad det første verbum angår, er der den vanskelighed i vurderingen, at der ikke var forskel mellem præsens og futurum i de ældste håndskrifter, da de ikke har accenter. Hvad angår det sidste verbum, står valget mellem ἔσται og ἐστίν. Futurumformen ἔσται harmonerer med tankegangen i 7,39, men af samme grund kan den siges at være den letteste læsemåde. Det kan derfor ikke udelukkes, at den af bl.a. P^{66*} B og D* bevidnede præsensform ἐστίν er den oprindelige.

V. 18 Adjektivet ὀρφανούς må betegnes som objektsprædikat.

V. 19 Efter ἔτι μικρόν må underforstås et ἐστίν.

Det er naturligst at se ὅτι κτλ. som begrundelse for ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, men sprogligt består også den mulighed, at ὅτι-sætningen ikke skal forbindes med det foregående, men opfattes som en begrundelse for det efterfølgende; καί har i så fald betydningen 'også'.

V. 20 I ὅτι-sætningen er verberne underforstået.

V. 22 Udtrykket τί γέγονεν ὅτι betyder egentlig: 'hvad er sket, siden?' = 'hvorfor?' (W.Bauer: "wie kommt es, dass?"). Se også BDR § 299.

V. 23 Udtrykket μόνην παρά τινι ποιεῖσθαι synes at have betydningen 'at tage bolig hos nogen'.

V. 26 Verberne διδάσκειν og ὑπομιμνήσκειν konstrueres ofte med 2 akkusativer. Se BDR § 155,1 og HKN,S § 20.

V. 27 Når der er bestemt artikel (τήν) foran det possessive ἐμήν, selv om εἰρήνην er indetermineret, er det dels for at tydeliggøre pronominet tilknytning til substantivet, dels fordi der jo ligger en bestemmelse i ἐμήν.

V. 28 Sætningerne εἰ ἡγαπάτέ με ἐχάρητε ἄν har casus irrealis om nutiden. Se HKN,S § 195 b.

Medens ὅτι foran πορεύομαι betyder 'at', er ὅτι i den sidste sætning begrundende.

Efter komparativen μείζων følger 2.sammenligningsleds genitiv. Se BDR § 185 og HKN,S § 46.

V. 29 Perfektformen εἶρηκα har her omtrent samme betydning, som εἶπον ville have haft.

Efter πρῶν (og πρῶν ἦ) konstrueres normalt med akkusativ + aorist infinitiv. I dette tilfælde, hvor der er tale om et upersonligt udtryk, er akkusativen udeladt.

V. 30 Udtrykket ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν ('han har intet i mig') svarer antagelig til en hebraisk udtryksmåde (לֹא בִי יָדוּעַ), der betyder 'ikke at have magt over eller fordring på mig'.

V. 31 Man kan se hensigtssætningen ἵνα γνῶ κτλ. begrundet i ordene ἐγείρεσθε, ἀγωμεν ἐντεῦθεν. Man kan imidlertid også se hensigtssætningen begrundet i det foregående og - som i 13,18 - opfatte ἀλλ' ἵνα κτλ. som et elliptisk udtryk med betydningen: 'men det gør jeg, for at osv.' eller: 'men det sker, for at osv.' 'Εγείρεσθε, ἀγωμεν ἐντεῦθεν må så opfattes som et selvstændigt punktum. Selv om der ikke er ὅτι foran οὕτως ποιῶ, er denne sætning en parallel til ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα; begge står som objekt for γνῶ.

KAPITEL 15

V. 2 I den første sætning er den participiale bestemmelse μὴ φέρον καρπὸν tilføjet uden foranstillet artikel. Derimod hedder det i den anden sætning τὸ καρπὸν φέρον, uden at der kan iagttages nogen grund til, at der i dette tilfælde er anvendt artikel.

Hvad enten πᾶν κληῖμα og πᾶν τὸ καρπὸν φέρον er at opfatte som nominativ (nominativ pendens; se BDR § 466,3) eller akkusativ (foranstillet objekt), genoptages sætningsleddet ved pronominet αὐτό, der er akkusativ.

Måske er ordspillet ἀρεῖ ... καθάρεῖ bevidst. Forekomsten af sådanne ordspil gør det mindre sandsynligt, at der skulle være tale om en oversættelse fra aramaisk.

V. 3 Præpositionen διὰ med akkusativ betyder her 'på grund af', og det er ikke fjernt fra betydningen 'ved hjælp af' (διὰ med genitiv).

V. 4 Der er flere forståelsesmuligheder, når det gælder de 2 første sætninger. 1) Opfattes καί som indledende en sammenligning, kan der oversættes: 'Bliv i mig, som jeg (bliver) i jer'. 2) Der er også den mulighed, at imperativen μεύνατε rummer en betingelse,

hvorefter meningen bliver: 'Hvis I bliver i mig, (bliver) også jeg i jer'. 3) Sandsynligst forekommer dog den opfattelse, at μένωτε virkelig har imperativisk betydning. Der kan så oversættes: 'Bliv i mig, og jeg (bliver) i jer'. I den anden sætning må altså underforstås enten μένω eller μινῶ.

Efter οὕτως οὐδέ ὑμεῖς må der naturligvis underforstås δύνασθε καρπὸν φέρειν.

Håndskrifterne er her som mange andre steder delte med hensyn til, om der skal læses præsens eller aorist af verbet μένειν. De af Nestle-Aland foretrukne præsensformer må nok siges at have den bedste ydre bevidnelse, men til fordel for aorist kunne på den anden siden anføres, at den repræsenterer den vanskeligste læsemåde.

V. 5 Da den participiale konstruktion ὁ μένων ἐν ἐμοί betydningsmæssigt svarer til ἕάν τις μένη (jfr. v,6), kan der - som det ses - fortsættes med κἀγὼ (μένω) ἐν αὐτῷ. Det i parentes stående finite verbum er underforstået. Se BDR § 468,3.

Evangelistens billede (vintræt med dets grene) gør det sandsynligt, at χωρίς, som kan betyde 'uden', 'adskilt fra', her er anvendt med den sidstnævnte betydning.

Se vedrørende dobbeltnægtelser som οὐ ... οὐδέν og lignende kommentarerne til 3,28.

V. 6 Aoristformerne ἐβλήθη og ἐξηράνθη kan opfattes som gnomiske. Det vil sige, at de udtrykker, hvad der til alle tider er gyldigt. Der består ganske vist også den mulighed, at aoristformerne skal betegne den umiddelbare og sikre følge. Se om mulighederne BDR § 333.

Under indtryk af semitisk udtryksmåde forekommer undertiden i stedet for passiv en aktivform i 3.person pluralis. Som subjekt for sådanne egentlig subjektløse verber (her συνάγουσιν og βάλλουσιν) kan vi indføre et 'man', men det er også muligt at gengive sådanne konstruktioner passivisk, altså: 'de samles ... og kastes'. Selv om læsemåden αὐτό støttes af bl.a. κ og D, kan der næppe være tvivl om, at αὐτά er oprindelig. Dels er αὐτά bevidnet af bl. a. B og A, dels er det nærliggende at antage, at singularisformen αὐτό er fremkaldt af τὸ κληῖμα (singularis).

V. 7 Infinitiven αἰτήσασθαι (eller -σασθαι), der findes i visse håndskrifter, er sandsynligvis fremkaldt af θέλητε og betegner derfor en misforståelse af den oprindelige konstruktion, der har haft en finit form af det pågældende verbum. Af de 2 bevidnede

former er aorist imperativ, som bl.a. B læser, at foretrække frem for futurum indikativ, der er bevidnet af bl.a. κ.

V. 8 Aoristformen ἐδοξάσθη må enten opfattes som tidløs - eller som havende futurisk betydning; det sidste, hvis det er en futurisk betingelse, der kommer til udtryk i det umiddelbart følgende. Se BDR § 333,3.

Ίνα-sætningen må nok ses som en definition af ἐν τούτῳ. Meningsmæssigt svarer konstruktionen til ἐν τῷ φέρειν ὑμᾶς καρπὸν κτλ. Se BDR § 394. Det er dog ikke umuligt at forbinde ἐν τούτῳ med det foregående. Aorist konjunktiv (γένησθε) er bevidnet af så vægtige håndskrifter som B og D og Θ samt sandsynligvis også af P⁶⁶. Denne læsemåde kunne imidlertid skyldes et ønske om at parallelisere de 2 verbalformer i Ίνα-sætningen, hvorfor futurum indikativ (γενήσεσθε), der er bevidnet af bl.a. κ og A, meget vel kan være den oprindelige læsemåde. Læses futurum, tydeliggøres det, at det te at bære frugt vil give sig udslag i discipelforholdet. Se BDR § 369,3.

V. 9 Med καθὼς udtrykkes ikke alene en sammenligning, men også en begrundelse; jfr. v. 12 samt 13,34. Se BDR § 453,2.

Ήγάπησεν og ἡγάπησα kan opfattes som 2 eksempler på kompleksiv aorist.

Umiddelbart ville præsens imperativ forekomme naturligere end aoristformen μένατε. Aorist tjener muligvis til at gøre udsagnet mere emphatisk. Der kan også være tale om en ingressiv aorist. Med ἐν τῇ ἀγάπῃ τῆ ἐμῆ menes Jesu kærlighed til disciplene.

V. 10 Medens τηρήσητε (aorist konjunktiv) og μενεῖτε (futurum indikativ) vedrører fremtiden, gælder τητήρησα og μένω for- og nutiden.

Pronominet αὐτοῦ foran ἐν τῇ ἀγάπῃ afspejler tendensen til at anbringe ubetonede pronominer tidligt i sætningen. Se BDR § 473,1.

V. 11 Ταῦτα refererer til, hvad der er kommet til udtryk i de foregående vers - i det mindste i v. 9 og 10.

V. 12 Ίνα-sætningen rummer en nærmere definition af det demonstrative αὕτη. Se BDR § 394.

Se vedrørende betydningen af καθὼς kommentarerne til v. 9.

Medens præsens konjunktiv ἀγαπᾶτε markerer det durative og peger frem, betegner ἡγάπησα (vel en kompleksiv aorist) den kærlighedsgering, Jesus *har* øvet.

V. 13 Som i v. 12 rummer $\lambda\upsilon\alpha$ -sætningen en nærmere definition af et foranstående demonstrativt pronomen - her ταύτης. Jfr. 3 Joh 4.

Trods ordstillingen hører μερίζοινα og ἀγάπην sammen. Femininumformen ταύτης (2. sammenligningsleds genitiv efter μερίζοινα) er bestemt af femininumordet ἀγάπην.

V. 15 Man kan urgere perfektformen εἶρηκα ved at oversætte: 'men jer er jeg begyndt at kalde venner'.

Da der i det følgende tænkes på det, Jesus har hørt og har kundgjort, er der konstrueret med kompleksiv aorist (ἤκουσα og ἐγνώρισα).

V. 16 Οὐχ ὑμεῖς er emfatisk anbragt ved versets begyndelse.

Verbet τιθέναι må betyde 'sætte til' i betydningen 'bestemme til'.

Ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρετε kan opfattes som et af semitisk sprogbrug bestemt udtryk, i hvilket ὑπάγητε ikke har nogen selvstændig betydning, men sammen med det følgende kan oversættes: 'gå hen og bær frugt'. Det kan dog ikke udelukkes, at ὑπάγητε har betydningen 'gå ud' (i verden)'.
 Forholdet mellem de 2 $\lambda\upsilon\alpha$ -sætninger er ikke ganske klart. Trods det,

at der ikke er noget καὶ foran den sidste $\lambda\upsilon\alpha$ -sætning, kan denne dog opfattes som værende parallel med den første og ligesom denne afhængig af εἶρηκα. Sandsynligere er det dog nok, at den sidste $\lambda\upsilon\alpha$ -sætning er underordnet den første og må opfattes som en følgesætning. Ὡς τι ἂν αἰτήσητε κτλ. er casus eventualis i en relativsætning. Se HKN,S § 147 c.

Se vedrørende formen δῶ HKN,F § 78 p. 86.

V. 17 Ἵνα κτλ. tjener her - som i en række andre tilfælde - til nærmere at bestemme et forudgående demonstrativt pronomen. Se BDB § 394. At lade ταῦτα gå på det foregående er af indholdsmæssige grunde vanskeligt.

V. 18 Da εἰ-sætningen kun formelt rummer en betingelse, kan εἰ oversættes ved 'når'. Se HKN,S § 195a.

I stedet for μισεῖ læser P^{66*} aorist og P⁶⁶ imperfektum. Præsensformen støttes dog blandt andet af v. 19, der har casus irrealis om nutiden, som det fremgår af imperfektformerne ἦτε og ἐφίλει. Af sammenhængen fremgår, at γινώσκετε må være imperativ.

Se vedrørende πρῶτον kommentarerne til 1,15.

Perfektformen μεμίσσηκεν kan eventuelt oversættes 'er begyndt at nære had til'.

V. 19 Medens der i v. 18 er casus realis, konstrueres der i v. 19 med casus irrealis. Se HKN,S § 195 a og b.

Også f.eks. 6,37 og 39 forekommer neutrum, selv om der tænkes på personer, som det her er tilfældet med τὸ ἄδελφόν.

Den kausale partikel ὅτι genoptages med διὰ τοῦτο ('fordi ... derfor'). Den modsatte rækkefølge findes f.eks. 5,16.

V. 20 Genitivens οὗ foran ἐγὼ εἶπον skyldes relativ assimilation. Se BDR § 294 og HKN,S § 92.

Se vedrørende μέλιτων med genitiv kommentarerne til 14,28.

Da udsagnet i v. 21 ikke passer særlig godt til de 2 sidste sætninger i v. 20, er der foreslået en konjektur, nemlig den at indsætte en nægtelse foran ἐτήρησαν og τηρήσουσιν. Der kan imidlertid ikke findes støtte for denne læsemåde i håndskrifterne. V. 21 må forstås på baggrund af udsagnene om at hade og om at forfølge (v. 18-20).

V. 22 I hovedsætningen ἀμαρτίαν οὐκ εἴχουσιν kunne man have ventet ἄν, da der er tale om casus irrealis. Det samme gælder for den parallelle sætning i v. 24. Se HKN,S § 195 b.

Se vedrørende verbalformen εἴχουσιν BDR § 84. Der er altså aorist i betingelsessætningen og imperfektum i hovedsætningen.

V. 23 Καί har her betydningen 'også'.

V. 24 Casus irrealis i dette vers er parallel med konstruktionen i v. 22 både derved, at der savnes ἄν i hovedsætningen, og derved, at betingelsessætningen har verbet i aorist, medens hovedsætningen har en imperfektform. Καί foran μεμισήκασιν har antagelig betydningen 'og dog'; jfr. kommentarerne til 6,36 og se BDR § 444,3. Som i v. 18 er der i v. 24 en perfektform af μισεῖν, hvorved tilkendegives, at den afvisende holdning er blevet permanent. Det kan ikke endeligt afgøres, om καί ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου alene er objekt for μεμισήκασιν eller for såvel dette verbum som for ἐωράκασιν.

V. 25 Mellem ἀλλ' og ἵνα må antagelig underforstås τοῦτο γέγονεν eller evt. μεμισήκασιν με. Se BDR § 448,7. Det er dog også muligt, at forstå ἵνα med konjunktiv som ensbetydende med en imperativ. Den klassiske betydning af δωρεάν er 'gratis' (den forekommer flere gange i NT, f.eks. Matth 10,8 og Rom 3,24), men her er betydningen 'uden grund'.

V. 26 Præsensformen ἐκπορεύεται er tidløs og således ikke i konflikt med πέμψω. Der er følgelig ingen grund til med D m.fl. at læse præsensformen πέμψω.

V. 27 Καί har betydningen 'også'.

Verbet μαρτυρεῖτε kan være indikativ, men også imperativ. Enten udtales den forvisning, at de skal vidne, eller også formaner de til at vidne. Forskellen er ikke stor.

Præpositionsleddet ἀπ' ἀρχῆς viser, at εἶστε her er anvendt med lignende betydning som perfektum. Se kommentarerne til 8,58.

KAPITEL 16

V. 1 De følgende vers tyder på, at ταῦτα ikke specielt refererer til de umiddelbart foregående vers 26 og 27, men til hele afsnittet v. 18-27.

V. 2 Ποιεῖν er konstrueret med objektsprædikat. Se BDR § 157 og HKN, S § 21.

Ἄλλᾳ betegner i dette tilfælde en stigning. Tankegangen er, at det ikke er nok med det allerede i den foregående sætning sagte. En sådan stigning gengives bedst med 'ja' eller 'tilmed'. Se BDR § 448,6.

Udtrykket ἐρχεται ὡρα ἴνα (jfr. v. 32) adskiller sig betydningsmæssigt ikke meget fra ἐρχεται ὡρα ὅτε, der bl.a. forekommer 4,23; 5,25 og 16,25. Se BDR § 382,1.

Efter δόξη er der konstrueret med nominativ med infinitiv, idet dog nominativen αὐτός er underforstået.

V. 3 Man kan forklare aoristformen med, at der her ses tilbage på Jesu afsluttede offentlige virke. Dette virke førte ikke til, at de mennesker, der sigtes til i v. 3, lærte Jesus og Faderen at kende.

V. 4 Det adversative ἀλλά kan forekomme umotiveret. Måske skal ἀλλά forstås på baggrund af den uudtalte mulighed, at Jesus havde undladt at sige disciplene noget om de forestående vilkår; se dog § BDR 448,3.

Der hersker nogen usikkerhed med hensyn til overleveringen af de 2 gange αὐτῶν. Nestle-Alands læsemåde, der er den sandsynligste, kan oversættes: 'for at I, når deres time kommer (αὐτῶν går formentlig på de omtalte begivenheder, men kan også gå på dem, der udøver dem), må huske, at jeg har sagt disse ting til jer'. Det sidste αὐτῶν er sagligt objekt for εἶπον, selv om det ikke står i ὅτι-sætningen, men derimod efter μνημονεύετε og derfor i genitiv. Se vedrørende ἐξ ἀρχῆς kommentarerne til 6,64.

V. 7 Se vedrørende udtrykket συμφέρει ὑμῖν ἕνα κτλ. kommentarerne til 11,50. I stedet for οὐκ ἐλεύσεται, der bl.a. læses af κ A D og Θ, læser B L Ψ og enkelte andre det mere emfatiske οὐ μὴ ἔλθῃ. Det er vanskeligt at afgøre, hvilken af de 2 læsemåder, der bør foretrakkes.

Da Jesu bortgang iflg. Joh. står fast, venter man ὅταν δὲ πορευθῶ. Formuleringen ἐάν δὲ πορευθῶ (betingelsesbisætning og ikke tidsbisætning) er antagelig udløst af ἐάν γὰρ μὴ ἀπέλθω i det foregående.

V. 8 Verbet ἐλέγχειν περὶ kan her have betydningen 'overbevise om', men evt. også 'oplyse om', 'lade få sandheden at vide om'.

V. 9 Ὅτι-sætningen i dette og i de 2 følgende vers kan opfattes som kausalsætninger (ὅτι = fordi), men sandsynligere er det, at der er tale om eksplikativsætninger (ὅτι = at). Således forstået rummer ὅτι-sætningerne forklaring og ikke begrundelse.

Da κόσμος (v. 8) er en betegnelse for mennesker, kan der konstrueres med pluralis (πιστεύουσιν).

Sammenhængen mellem versene 9 - 11 er markeret bl.a. med partiklerne μὲν ... δὲ ... δὲ.

V. 11 Τοῦ κόσμου τούτου er formentlig en objektiv genitiv. Perfektformen κέκρικται kan skyldes, at sætningen er formuleret efter Jesu død og opstandelse. Se f.eks. 12,31 og 14,30.

V. 12 Objektet for βασιδέειν er underforstået.

V. 13 Betydningsmæssigt er det uden større forskel, om der med Nestle-Aland - ifølge bl.a. κ og D - læses ἐν τῇ ἀληθείᾳ πάσῃ, eller der med A B m.fl. læses εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν. I første tilfælde er der tale om at vejlede inden for sandhedens område, i andet tilfælde at vise vej til dette område. Jeg anser den første læsemåde for at være den sandsynligste.

A D¹ Θ m.fl. læser (έ)άν - nogle af dem også konjunktiv - efter ὅσα, men det er at betragte som en grammatisk forbedring af teksten. Valget må derfor stå mellem ὅσα ἀκούσει κτλ., der bl.a. bevidnes af B D og W, og ὅσα ἀκούει, som bl.a. κ bevidner. Da de omkringstående verber er futurumformer, kunne det gøres gældende, at ἀκούει er den vanskeligste læsemåde, men bevidnelsen taler til fordel for ἀκούσει.

Objektet for ἀναγγελεῖ, dvs. τὰ ἐρχόμενα = 'de kommende (begivenheder)', kan sigte til de forestående påskebegivenheder, men der kan også være tænkt på endetidens eskatologiske begivenheder.

V. 14 Ὅτι har kausal betydning.

Det partitive ἐκ τοῦ ἔμοῦ, der er objekt for λήμψεται, er også det underforståede objekt for ἀναγγελεῖ.

V. 15 Når hele verset mangler i bl.a. P⁶⁶ og κ*, skyldes det højst sandsynligt den kendsgerning, at verset slutter på samme måde som det foregående. Der er altså tale om en fejl under afskrivningen. Det tekniske udtryk for et sådant forhold er homoioteleuton.

V. 16 Se vedrørende μικρόν i dette og i de 3 følgende vers kommentarerne til 13,33. Måske er udtrykket μικρόν καί en semitisme; jfr. וּבְיָמַי וְיָמַי.

Når der i dette (og det følgende) vers er anvendt 2 verber med betydningen 'at se', kan det være for den sproglige variations skyld.

V. 17 I forbindelse med præpositionsleddet ἐκ τῶν μαθητῶν må underforstås et ubestemt pronomen, nemlig τινες.

Opfattes ὅτι i v. 10 som årsagskonjunktion, må man nok gøre det samme i v. 17. Oversættes der i v.10 derimod med 'at' (hvad der er at foretrække), er ὅτι i v.17 at opfatte som ὅτι recitativum.

V. 18 Læses ὃ λέγει med, svarer udtrykket til τί ἐστίν τοῦτο τὸ μικρόν, ὃ λέγει. Verbet λαλεῖν har i dette vers betydningen 'tale om'.

V. 19 Nogle håndskrifter (bl.a. P⁶⁶ og κ) læser ἤμελλον og ikke ἤθελον. Bemærkelsesværdigt er det, at et så gammelt vidne som P^{66*} har begge verber, da det almindeligvis er yngre håndskrifter, der på den måde, dvs. ved længere læsemåder, søger at tilgodese de forskellige håndskrifers vidnesbyrd.

I stedet for imperfektformen ἤθελον kunne man have ventet præsens, da tiden fra direkte tale almindeligvis fastholdes i indirekte; jfr. BDR § 324.

Ifølge Nestle-Aland er περί τούτου ζητεῖτε ... καὶ ὄψεσθε με et spørgsmål. Man kan imidlertid også opfatte udsagnet som en konstatering.

V. 20 Γίνεσθαι εἰς er en semitisk influeret udtryksform; se BDR § 145,1 og HKN,S § 15.

V. 21 Den bestemte artikel foran γυνή er et eksempel på generisk brug af artiklen; se HKN,S § 2 b.

Ἡ γυνή står fremhævet ved placeringen foran ὅταν.

Genitiven τῆς θλίψεως skyldes verbet μνημονεύειν. Se BDR § 175 og HKN,S § 44 d.

Sætningen ὅτι ἐγεννήθη κτλ. må betragtes som en genstandssætning (objektsætning) efter τὴν χαράν.

Ἄνθρωπος er her anvendt i grundbetydningen 'menneskeligt væsen'.

V. 22 P⁵ B D* m.fl. læser ἀρεῖ (futurum) i stedet for αἰρεῖ. Der er formentlig tale om en sekundær læsemåde, der skyldes ønsket om at præcisere udsagnet. I øvrigt kan præsens have futurisk betydning og tjener i så fald til at betone visheden. Se BDR § 323 og HKN,S § 110.

V. 23 Se vedrørende οὐκ ... οὐδέν kommentarerne til 3,27. I sætningen ἄν τι αἰτήσητε κτλ. er ἄν brugt med samme betydning som ἐάν; jfr. ἐάν τι αἰτήσητε κτλ. i 14,14. Det er formentlig denne noget usædvanlige brug af ἄν, der har forårsaget de forskellige alternative læsemåder, af hvilke det tekst-kritiske apparat angiver 3.

P⁵ (sandsynligvis) K B m.fl. har en ordstilling, der gør, at ἐν τῷ ὄνοματί μου kun kan forbindes med δώσει. I Nestle-Alands tekst, der er på linje med de fleste håndskrifter, er det muligt at forbinde præpositionsleddet med αἰτήσητε, og det er også naturligt at gøre det. Se v.24.

V. 24 Se vedrørende οὐκ ... οὐδέν kommentarerne til 3,27. Præsensformen αἰτεῖτε er udtryk for, at påbuddet har permanent karakter. Se BDR § 335f. og HKN,S § 151.

Den afsluttende ἵνα-sætning giver god mening, hvad enten den opfattes som en hensigts- eller som en følgesætning.

Perfektformen ἡ πεπληρωμένη er perifrastisk. Se om denne konstruktion BDR § 352.

V. 25 Det sandsynligste er, at ταῦτα refererer til alt det, Jesus sagde til disciplene den sidste aften.

Παροιμία, der i 10,6 blev brugt som betegnelse for billedtalen om den gode hyrde, indholdsbestemmes her og i v.29 af modstillingen med παρρησία λαλεῖν, som betyder 'at tale klart og ligeud'. Se også forekomsten af παρρησία steder som i 7,4.13.26; 10,24; 11,54 og 18,20. Παρρησία er dannet af πᾶν og ῥῆσις.

V. 27 Se om αὐτός i betydningen 'selv' HKN,F § 30.

Blandt andre dette vers viser, at også φιλεῖν (og ikke kun ἀγαπᾶν) kan anvendes, selv om Gud er subjekt. Jfr. 14,21.23.

Perfektformerne πεφιλήκατε og πεπιστεύκατε gengives bedst 'I har fattet kærlighed til' og 'I er kommet til tro på'. Se HKN,S § 124. Medens objektet for det første af de nævnte verber er ἐμέ, er ὅτι-sætningen objekt for det andet.

V. 28 Aoristformen ἐξῆλθον sigter til en bestemt begivenhed, nemlig inkarnationen. Derimod tilkendegives med perfektformen ἐλήλυθα, at Jesus ikke bare kom til verden, men er i verden.

Det kan skyldes homoioteleuton, at D W m.fl. ikke har ordene ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς i begyndelsen af verset. Se slutningen af v.27.

V. 29 Umiddelbart får man det indtryk, at vῶν refererer til v.25-28, og det er antagelig også den rigtige forståelse. Anderledes bl.a. Bultmann, p. 454f.

Se vedrørende παρρησία og παροιμία kommentarerne til v.25.

V. 30 Se vedrørende οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα κτλ. kommentarerne til 2,25 og se BDR § 393,4.

I udtrykket ἐν τούτῳ har ἐν instrumental betydning; ἐν τούτῳ har altså betydningen 'derfor'. Se BDR § 219,2.

V. 31 Det lader sig ikke afgøre, om ἄρτι πιστεύετε er et spørgsmål, som Nestle-Aland formoder det. Se BDR § 440.

V. 32 Se vedrørende konstruktionen ἐρχεται ὧρα ... ἵνα κτλ. kommentarerne til v.2.

Den distributive brug af ἕκαστος forekommer også - som her - i forbindelse med pluralisformer (σχορπισθήτε). Se BDR § 305.

Μόνον må betegnes som objektsprædikat og altså som akkusativformen af adjektivet μόνος.

Καί foran οὐκ εἰμί har adversativ betydning.

V. 33 Θαρσεῖτε er imperativ, og selv om der ikke er nogen kausalpartikel i den efterfølgende sætning, er denne dog at opfatte som begrundelse for formaningen.

Selv om sejren over verden (og denne verdens fyrste; se 12,31 og 16,11) må ses i sammenhæng med de begivenheder, der skildres i det følgende, udtrykker evangelisten sig med perfektformen νενίκηκα, som var den allerede vundet.

KAPITEL 17

V. 1 Ταῦτα refererer formentlig til indholdet af kapitlerne 13 til 16.

Med aoristformen δόξασον tilkendegives, at der er tænkt på den forestående ophøjelse.

V. 2 Som i en række andre tilfælde synes καθώς her at have begrundende betydning, og sætningen καθώς ἔδωκας κτλ. kan forstås som en begrundelse for sætningerne δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα ὁ υἱὸς δοξάσῃ σέ i v.1.

Sætningen ἵνα πάν κτλ. kan opfattes som afhængig af δόξασόν σου τὸν υἱόν og dermed som en parallel til ἵνα-sætningen i slutningen af v.1, hvilket indebærer, at καθώς-sætningen får parentetisk karakter. Sansynligere er det dog, at ἵνα-sætningen i v.2 er afhængig af ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν i den foregående καθώς-sætning. ἵνα-sætningen kan forstås som en hensigtsbisætning, men ἵνα med konjunktiv kan også være brugt med samme betydning som en infinitiv. I så fald definerer ἵνα-sætningen den nævnte ἐξουσία (magt til at osv.).

Ligesom ἐξουσιάζειν kan konstrueres med genitiv, kan ἐξουσία det, når det betyder magt eller myndighed over noget; derfor πάσης σαρκός.

Πᾶσα σὰρξ er en semitisme (כָּל בָּשָׂר), der betyder 'alle mennesker'.

Neutrumformen πᾶν har her kollektiv betydning, som det også

frengår af det personlige pronomen αὐτοῦς, der genoptager πᾶν, men nu i dativ, da det står som dativobjekt for δόση. Se BDR § 282,3.

Se i øvrigt vedrørende konstruktionen ἵνα πᾶν ὁ δέδωκας αὐτῷ δόση αὐτοῦς kommentarerne til 6,39 samt BDR § 466,3.

V. 3 Det demonstrative pronomen αὕτη foregriber ἵνα γινώσκωσιν σέ κτλ., der rummer en nærmere definition. Se kommentarerne til 6,29.

Det er meget usædvanligt med præsens indikativ (derimod ikke med futurum indikativ) i en ἵνα-sætning. Læsemåden hos A D L N W Δ m.fl. er derfor den vanskeligste, men samtidig klart den dårligst bevidnede. Den af Nestle-Aland valgte læsemåde med konjunktiv må foretrækkes.

Foran det relative ὅν kan underforstås αὐτόν eller τοῦτον som det andet objekt for γινώσκωσιν.

Ἰησοῦν Χριστόν er apposition til ὅν.

V. 4 Selv om der endnu ikke er berettet om Jesu død og opstandelse, dvs. om hans egentlige herliggørelse som kulminationen på hans gerning, anvender evangelisten aorist (ἔδωξασα; jfr. τελειώσας) - vel fordi begivenhedsforløbet anskues ud fra evangelistens egen tid.

Participiet τελειώσας bør oversættes 'ved at have fuldført'.

Ἴνα ποιήσω er brugt med samme betydning som en infinitiv, der udtrykker hensigt. Se BDR § 390,2.

V. 5 Dativen i relativsætningen ἧ εἶχον skyldes assimilation med den instrumentale dativ τῇ δόσῃ.

Se vedrørende præpositionsleddet πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, i hvilket styrelsen er en akkusativ med infinitiv i genitiv (τοῦ) BDR § 403,6 og HKN,S § 170c.

Infinitiven εἶναι må her oversættes 'var til'. D* læser γένεσθαι, der må oversættes 'blev til'. Denne læsemåde er dog sikkert sekundær.

Præpositionsleddet παρὰ σοί må forbindes med ἧ εἶχον.

V. 6 Ἐφανέρωσα kan opfattes som en kompleksiv aorist, idet der tænkes på Jesu foregående offentlige virke.

Relativsætningen οὗς ἔδωκας μοι ἐκ τοῦ κόσμου er temmelig kortfattet. Indholdet i sætningen kan gengives: 'som du tog ud af

verden og gav mig'.

Det possessive pronomen σοί er subjektsprædikat.

Perfektendelsen -av i stedet for -ασι (3. person pluralis) var begyndt at vinde indpas allerede før nytestamentlig tid; se her τετήρησαν.

V. 7 Se vedrørende ἔγνωσαν kommentarerne til τετήρησαν i v.6. Se vedrørende betydning af udtrykket παρὰ σοῦ εἶσιν kommentarerne til 6,46.

Verbalformen εἶσιν er et af de forholdsvis få eksempler på, at der følger en pluralisform efter subjektet, når dette er neutrum pluralis (her πάντα). Det er sikkert forklaringen på, at A D Θ m.fl. læser ἐστίν.

V. 8 Det første ὅτι er begrundende, hvorimod det andet og tredje indleder en objektsætning og betyder 'at'. Med aoristformerne ἔλαβον og ἔγνωσαν sigtes der til det tidspunkt, da modtagelsen og erkendelsen fandt sted, og med ἐπίστευσαν til troens opståen.

Se vedrørende mådesadverbiet ἀληθῶς HKN,F § 27 b.

V. 9 Περί ᾧν = περί τούτων οὗς. Se BDR § 294,4.

Sætningen ὅτι σοί εἶσιν kan begrunde såvel ἐρωτῶ som δέδωκάς μοι. Det possessive σοί står som subjektsprædikat.

V. 10 I den første sætning er οὐ subjektsprædikat, og i den anden (nominalsætningen τὰ οὐ ἐμά) er ἐμά subjektsprædikat.

Det er nærliggende at opfatte 10 a (καί τὰ ἐμά ... οὐ ἐμά) som et parentetisk indskud, hvilket indebærer, at 10 b (καί δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς) må ses som hørende til ὅτι-sætningen i slutningen af v.9. I så fald er αὐτοῖς maskulinum. Det er dog også muligt at forstå 10 b som sammenhørende med 10 a, men så må αὐτοῖς være neutrum, idet pronominet så refererer til τὰ ἐμά og τὰ οὐ.

V. 11 Det καί, der indleder den anden sætning, har adversativ betydning.

Ἐν τῷ ὀνόματι har rimeligvis instrumental betydning. Jfr. BDR § 195 og HKN, S § 31.

Det relative pronomen ᾧ refererer til τῷ ὀνόματι, og pronominet står i dativ, fordi τῷ ὀνόματι er dativ. D* og enkelte andre vidner har akkusativformen ὅ (objekt for δέδωκάς). D¹ m.fl. læser οὗς foran δέδωκάς. Denne læsemåde må karakteriseres som den letteste, dels sprogligt, dels fordi der i v. 2; 6 og 9 er relativsætninger, i hvilket det relative pronomen refererer til de mennesker, der er givet til Jesus. Se også 18,9. Tekstens læsemåde, der er godt be-

vidnet, bør foretrækkes.

Som i en række andre tilfælde har καθώς i versets sidste sætning antagelig begrundende betydning. Jfr. BDR § 453,2.

V. 12 I forbindelse med imperfektformerne ἤμην og ἐτήρουn kan aoristformen ἐφύλαξα forekomme overraskende. Formentlig er ἐφύλαξα at opfatte som en kompleksiv aorist. Jfr. BDR § 322 og HKN, S § 118.

Læsemåden ᾗ δέδωκας må foretrækkes frem for οὗς δέδωκας, der er bevidnet af A (C³) D Θ Ψ og mange andre. Det bør dog noteres, at P^{66*} κ* og (sy^s) slet ikke har nogen relativsætning, og det kan da heller ikke udelukkes, at den er fremkaldt af ᾗ δέδωκας μοι i v.11. Jfr. i øvrigt kommentarerne til v.11.

Ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας er en semitisme. I udtrykket ligger, at Judas ville gå tabt; han hørte fortabelsen til. Jfr. ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπολείας i 2 Thes 2,3 samt ἄνθρωποι εὐδοκίας i Luk 2,14.

V. 13 Participiet πεπληρωμένην er en adjektivisk bestemmelse til τὴν χάριν. Jfr. i øvrigt 16,24.

V. 14 Aoristformen ἐμίσησεν skyldes antagelig, at evangelisten anskuer det, han beretter, fra sin egen tid. P^{66*} D f¹³ pc it sy^s har ikke καθώς-sætningen. Det kan skyldes homoioteleuton (ἐκ τοῦ κόσμου forekommer 2 gange i verset) eller det forhold, at der er et parallelt udsagn i v.16. Men det er lige så sandsynligt, at P^{66*} D osv. har den oprindelige læsemåde, og at καθώς-sætningen i de andre håndskrifter er inspireret af v.16.

V. 15 'Bede om at' udtrykkes flere gange med ἐρωτᾶν ἵνα. Se foruden stedet her 4,47; 19,31 og 19,38.

Τοῦ πονηροῦ er genitiv af enten ὁ πονηρός eller τὸ πονηρόν og må altså oversættes enten ved 'den onde' eller ved 'det onde'. 1 Joh 2,13f; 3,12 og 5,18f. taler for den første mulighed.

V. 18 Aoristformen ἀπέστειλα passer bedst, hvis der ses tilbage fra evangelistens tid. Jfr. 20,21, hvor præsensformen πέμπω forekommer.

Den af f¹³ bevidnede præsensform ἀποστέλλω vil løse vanskeligheden med ἀπέστειλα, og denne læsemåde er oplagt sekundær.

Verbalformen ὄσιν ἠγιασμένοι er en perifrastisk perfektum.

V. 20 Futurum πιστευσόντων, der bevidnes af D² lat sa (ac²) og

pbo, er en lettere læsemåde end præsens, og da den samtidig er svagest bevidnet, må den anses for at være sekundær. Πιστευόντων har futurisk betydning her. Se BDR § 339,2.

Trods ordstillingen skal præpositionsleddet εἰς ἐμέ knyttes til participiet πιστευόντων. Umuligt er det ganske vist ikke at opfatte διὰ τοῦ λόγου εἰς ἐμέ med betydningen 'på grund af deres ord om mig'.

V. 21 "Iva ved versets begyndelse er afhængigt af ἐρωτῶ, og det samme gælder sandsynligvis ἴνα foran καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὄσιν, hvorimod versets sidste ἴνα-sætning nok må opfattes som en følgesætning. Den kan også opfattes som en hensigtssætning.

Mange håndskrifter (heriblandt κ A C³ vg sy^{p.h} og bo) læser ἔν også i den anden ἴνα-sætning, men det er nærliggende at antage, at det skyldes indflydelse fra den første ἴνα-sætning.

I καθώς-sætningen må verberne εἶ og εἶμι underforstås.

I versets sidste ἴνα-sætning har betydelige håndskrifter som p⁶⁶ κ * B C* og enkelte andre præsens konjunktiv (jfr. πιστεύη i Nestle-Alands tekst), men også aorist konjunktiv er godt bevidnet. Præsens konjunktiv må tjene til at betone det durative aspekt.

V. 23 Præpositionsleddet εἰς ἔν har her omtrent samme betydning som et prædikatsled; se ἔν i de umiddelbart foregående vers. Som ἴνα ὁ κόσμος πιστεύη κτλ. i v.21 må også sætningen ἴνα γινώσκῃ ὁ κόσμος i dette vers anses for at være en følgesætning.

V. 24 Det relative pronomen ὅ er et nyt eksempel (jfr. v.2) på casus pendens. Se BDR § 466. Hvad ὅ foregribende refererer til, kommer senere til udtryk i κἀκεῖνοι.

Θέλειν konstrueres oftest med (akkusativ +) infinitiv, men undertiden - som her - med ἴνα. Betydningsmæssigt er der ikke nogen større forskel. Formuleringen kunne godt have været θέλω ...

κἀκεῖνους εἶναι κτλ. Se i øvrigt BDR § 392,1 a.

På baggrund af bl.a. 13,33 og 36 vil nogle mene, at verbet i ὅπου-sætningen er εἶμι (jeg går) og ikke εἶμι (jeg er). Da der ikke var accenter over bogstaverne i de ældste håndskrifter, kan denne opfattelse ikke afvises med henvisning til manglende håndskriftsmæssig støtte.

Sætningen ἵνα θεωρῶσιν κτλ. kan være en følgesætning, men er højst sandsynligt en hensigtssætning.

V. 25 Det foran ὁ κόσμος stående καί er vanskeligt at forklare. En mulighed er det, at det skal ses sammen med καί i den følgende linje, hvorved vi får betydningen 'både ... og'. Det forholder sig både sådan, at verden ikke kendte, og sådan, at disse (disciplene) vidste osv. Sætningen ἐγὼ δέ σε ἔγνων har efter den opfattelse konstruktionsmæssigt parentetisk karakter. Det afgørende i udsagnet er modstillingen af på den ene side ὁ κόσμος og på den anden side ἐγὼ og οὗτοι. Den kan komme frem, selv om vi ikke direkte oversætter det første καί.

Måske er aoristformerne ἔγνω, ἔγνων og ἔγνωσαν at opfatte som kompleksiv aorist, idet der tænkes på den periode, i hvilken Jesus virkede offentligt.

V. 26 Udtrykket ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με må karakteriseres som en semitisme; om konstruktionen bruges undertiden betegnelsen 'indre objekt'. Se BDR § 153. En instrumental dativ (ἧ) ville være bedre græsk. Tekstens læsemåde kunne oversættes: 'kærligheden, som du viste mig'.

KAPITEL 18

V. 1 I substantivet χειμάρρους gemmer sig ordene χεῖμα (vinter) og ῥεῖν (flyde). Der er altså i dalen en bæk om vinteren. Usikkerheden, når det gælder fremmedord (om de ikke skal deklineres, eller de skal og i givet fald hvordan), afspejler sig i håndskrifternes gengivelse af det hebraiske כִּדְרוֹן (Kidron). Τοῦ Κεδρών er vel at foretrække, da det er den vanskeligste læsemåde. Man har så enten dannet en singularisform ud fra Κεδρών eller valgt genitiv pluralis af artiklen. Se BDR § 56,3.

V. 2 Se vedrørende verbet ἦδεν HKN,F § 88 nr. 69. Ordene ὁ παραδιδούς αὐτόν eller lignende udtryk føjes ofte i evangelierne til navnet Ἰούδας (f.eks. Matth 26,25.46.48; Mark 14,42.44). Se i øvrigt kommentarerne til 6,64.

V. 3 Participlet λαβών bruges undertiden i afsvækket betydning og kan i så fald gengives ved 'med'. Se BDR § 419,1 og HKN,S § 184.

Med σπειρα (enten lig det latinske cohors (600 mand) eller manipulus (200 mand)) synes tilkendegivet, at romermagten var med alerede ved tilfangetagelsen.

Ordene καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἐκ τῶν φαρισαίων ὑπηρέτας betyder: 'og (nogle) af ypperstepræsternes og farisæernes tjenere'.

V. 4 Det kan overvejes, om εἰδώς har koncessiv betydning og altså skal oversættes: 'selv om han vidste'. Se i øvrigt HKN,F § 88 nr. 69.

Δέγει er historisk præsens.

V. 5 Akkusativens Ἰησοῦν τὸν Ναζωραίου viser, at der skal underforstås et ζητούμεν.

Ναζωραῖος, der også forekommer i v.7 og 19,19, har formentlig samme betydning som Ναζαρηός (Mark 1,24; 10,47; 14,67; 16,6; Luk 4,34; 24,19) og ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ (1,45). Det har ganske vist været diskuteret, om den forudsatte forbindelse mellem Ναζωραῖος og bynavnet Ναζαρέτ beror på en misforståelse. Det er navnlig den forskellige vokalisering (Ναζω- og Ναζα-), der har givet anledning til disse overvejelser.

Som i 9,9 må man ud fra konteksten slutte sig til subjektspredikatet (her Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος).

Se vedrørende εἰστήκει HKN,F § 78 anm. 6 (p.88) og S § 125.

V. 6 ὅς er her brugt som tidskonjunktion. Se BDR § 455,2.

Adverbiet ὀπίσω er substantiveret, hvorved det får betydningen 'det bagvedliggende'.

Adverbiet χαμᾶλ forekommer i øvrigt kun ét sted mere i NT, nemlig i Joh 9,6.

V. 7 I sætningen οἱ δὲ εἶπαν er οἱ δὲ brugt med samme betydning som et personligt pronomen. Jfr. BDR § 251.

V. 8 Se vedrørende sætningen ἀφετε τούτους ὑπάγειν kommentarerne til 11,44

V. 9 Se vedrørende ἵνα πληρωθῆ ὁ λόγος kommentarerne til 15,25. Ordene οὐς δέδωκας med et underforstået οὗτοι foran må betegnes som casus pendens. Præpositionsleddet ἐξ αὐτῶν viser tilbage til οὐς. Vi ville finde følgende ordstilling naturligere: ὅτι οὐκ ἀπώλεσα οὐδένα ἐξ αὐτῶν οὐς δέδωκας μοι.

Se vedrørende ἀπώλεσα HKN,S § 88 nr.10.

Når der i NT tales om opfyldelse, er det sædvanligvis opfyldelse af gammeltestamentlige udsagn; her - og i v.32 - drejer det sig derimod om opfyldelse af udsagn af Jesus.

V. 10 Verbalformen ἔπαισεν er dannet af παίειν.

Det fremgår ikke af sammenhængen eller på anden måde, hvorfor tjeneren omtales i bestemt form (τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον).

Substantivet τὸ ὠτόριον er egentlig diminutiv af τὸ οὐς. Τῷ δοῦλῳ kan betegnes som en possessiv dativ. Se HKN,S § 29.

V. 11 Aorist imperativ (βάλε) anvendes, fordi der sigtes til en enkelthandling.

Den sætning, Θ læser efter εἰς τὴν θήκην, er et af de relativt få eksempler på parallelindflydelse i håndskrifterne til Johannevangeliet. Læsemåden er tydeligvis sekundær i Joh.

Τὸ ποτήριον er casus pendens. Substantivet foregriber αὐτό. Se BDR § 466. I øvrigt er τὸ ποτήριον her som andre steder i NT brugt i overført betydning som betegnelse for 'lidelse', evt. 'dødslidelse'.

Oftest er οὐ μή med aorist konjunktiv (eller futurum indikativ) udtryk for en stærk nægtelse af noget fremtidigt. Konstruktionen kan imidlertid også forekomme i spørgsmål, på hvilke der ventes et bekræftende svar. Det må være denne brug, vi har i dette vers; jfr. Luk 18,7. Se i øvrigt BDR § 365,4.

Se vedrørende verbet πῶ HKN,F § 88 nr.77.

V. 12 Χιλιάρχος (χίλιοι og ἄρχειν) er egentlig betegnelse for en person, der har befalingen over en afdeling på 1000 mand.

V. 13 Se vedrørende ἤγαγον HKN,F § 88 nr.1.

Se om bøjningen af semitiske navne, der som ἰη ender på -ān, BDR § 53,3c, og om bøjningen af dem, der som κθῆρ ender på -a, BDR § 53,1 og 3b.

Se vedrørende genitiven τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου kommentarerne til 11,49.

V. 14 Medens der i 11,50 - som flere andre steder i NT - konstrueres med en λ va-sætning efter συμφέρει, efterfølges verbet her i 18,14 - mere i overensstemmelse med klassisk græsk - af en akkusativ (ἔνα ἄνθρωπον) med infinitiv (ἀποθανεῖν). Se i øvrigt kommentarerne til 11,50 samt BDR § 409,3.

V. 15 Når verbet står før et flerleddet subjekt, er dets tal bestemt af det første led i det flerleddede subjekt. Derfor ἡκολούθει, da det første led udgøres af Σίμων Πέτρος. Se BDR § 135,1.

Dativen τῷ ἀρχιερεῖ er bestemt af γνωστός.

V. 16 Se vedrørende εἰσήκει HKN, F § 78 anm. 6 (p.88) og S § 125.

Πρός τῆ θύρῃ er et af de få nytestamentlige eksempler på πρός med dativ. Se HKN,S § 53. Se også 20,11f.

Medens γνωστός i v.15 var konstrueret med dativ, er det i dette vers konstrueret med genitiv, uden at der kan iagttages nogen betydningsmæssig forskel.

Θυρωρός er et sammensat adjektiv (jfr. θύρα og ὄραν), hvorfor der ikke er en særlig form i femininum. At θυρωρῶν er femininum, fremgår af artiklen. I v.17 er det yderligere tydeliggjort ved ἡ παιδίσκη.

Det lader sig ikke afgøre, om ὁ μαθητής eller ἡ θυρωρός er subjekt for εἰσήγαγεν.

V. 17 Παιδίσκη er egentlig diminutiv af παῖς.

Medens spørgsmålene til Peter i dette vers og i v.25 indledes med μή, hvilket viser, at der ventes benægtende svar, indledes det 3. spørgsmål (v.2b) med οὐκ, der lægger op til et bekræftende svar. Der er altså tale om en stigende intensitet fra spørgerens side, og den modsvares af en stadig mere energisk afvisning fra Peters side.

Trods placeringen af verbet εἶ, må man naturligvis forbinde ἐκ τῶν μαθητῶν med den possessive genitiv τοῦ ἀνθρώπου τούτου.

V. 18 Se vedrørende εἰσήκεισαν HKN,F § 78 anm. 6 og S § 125, og se vedrørende ἐστώς F § 78 side 87.

Substantivet ἀνθρακιά er dannet af ἀνθραξ (kul) og betegner en dyngede kulgløder, en kulild.

Udtrykket ἦν ... ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος svarer betydningsmæssigt til imperfektum. Jfr. ἐθερμαίνοντο i den foregående sætning.

V. 20 Substantivet παρηρησία betyder her, hvor det modsvares af ἐν κρυπτῷ, offentligt.

Det er ikke muligt at se nogen grund til, at der først konstrueres med perfektum (λελάληκα), dernæst med aorist (ἐδίδαξα og ἐλάλησα). Formentlig er det årsag til, at p⁶⁶ m.fl. i stedet for λελάληκα har ἐλάλησα. Se i øvrigt BDR § 343.

Da der kun er et tempel, men mange synagoger, er det begrundet, at der ikke er bestemt artikel foran συναγωγῆ, men derimod foran ἱερῷ.

V. 21 Det første τί er brugt adverbielt i betydningen 'hvorfor?' (Se BDR § 299,3 og HKN,S § 87).

Det er nærliggende at forstå sætningen τί ἐλάλησα αὐτοῖς som en indirekte spørgesætning efter ἐρώτησαν og så underforstå et objekt ('det' eller 'mig') efter τοὺς ἀκηκοότας (Se HKN,S § 86). Det er imidlertid også muligt at opfatte sætningen τί ἐλάλησα αὐτοῖς som objekt for ἀκηκοότας. I så fald nærmer spørgesætningen sig betydningsmæssigt en relativsætning.

Se vedrørende verbet ἀκηκοότας HKN,F § 45 b anm. 1 og § 88 nr. 5.

V. 22 Se vedrørende participiet παρεστηκώς, der står som apposition til εἶς, HKN,F § 78 side 87.

ῥάπισμα betød oprindeligt et slag med en stok, men kunne efterhånden også bruges om et slag med hånden.

V. 23 Κακῶς og καλῶς er mådesadverbier, der er knyttet til verbet ἐλάλησα; dette verbum må underforstås efter εἰ δὲ καλῶς.

Μαρτυρεῖν konstrueres i Joh. ofte med περί; det gælder også i dette vers, hvor det betydningsmæssigt svarer til 'bevise'. På dansk er det naturligst med en at-sætning efter μαρτύρησον, men der kan oversættes: 'Hvis jeg har talt utilstedeligt, så bevis det utilstedelige'.

V. 25 Se vedrørende ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος kommentarerne til v.18.

Som subjekt for εἶπον skal man antagelig forestille sig de eller nogle af de i v.18a nævnte.

Se vedrørende μή και οὐ κτλ. kommentarerne til v.17.

V. 26 Foran οὐ og i tilknytning til prædikatsleddet συγγενής må underforstås f.eks. τούτου τοῦ δούλου.

Det relative pronomen οὐ skal forbindes med τὸ ὅτιον.

Se vedrørende spørgsmålet οὐκ ἐγὼ οὐ εἶδον κτλ. kommentarerne til v.17.

V. 28 At der som subjekt for ἀγουσιν er tænkt på jøder (evt. medlemmer af synedriet), fremgår også af sætningen και αὐτοὶ οὐκ εἰσηλθον κτλ. Πραιτώριον var oprindeligt betegnelse for det telt i den romerske lejr, hvori feltherren boede. Senere blev ordet også brugt som betegnelse for de romerske øvrighedspersoners boliger i de romerske provinser.

Adverbiet πρῶτ' er undertiden brugt specifikt, nemlig som udtryk for perioden fra kl.3 til kl.6 om morgenen. Sådant kan ordet være brugt her. Ellers betyder det mere alment: 'tidligt', 'tidligt om morgenen'.

Και foran αὐτοὶ har adversativ betydning.

Medens begge verber (μιανθῶσιν og φάγωσιν) indgår i ἕνα-sætningen, er μή alene knyttet til det første.

Πάσχα kan betyde 1) 'påskefest', 2) 'påskemåltid' og 3) 'påskelam'. Det er ikke ganske klart, med hvilken betydning ordet er anvendt i dette vers, men i forbindelse med ἐοθεῖν må det være enten med betydningen 'påskemåltid' eller 'påskelam'. De fleste antager det første.

V. 29 Se vedrørende φησὶν HKN,F § 83.

Κατηγορία (af κατά og ἀγορεύειν) konstrueres oftest med genitiv, ligesom det tilsvarende verbum. Der skal altså læses τοῦ ἀνθρώπου τούτου, selv om præpositionen κατά ikke anses for at høre til den oprindelige tekst.

V. 30 Se vedrørende verbalformen εἶπαν HKN,F § 50 anm. 1, side 58. Aoristformen παρεδώκαμεν viser, at der er tale om casus irrealis om fortiden. Se HKN,S § 195b.

Konstruktionen med en imperfektform af εἶναι (her ἦν) samt præsens participium træder undertiden i stedet for en imperfektform af det verbum, hvis participiumsform er anført. Se BDR § 353. I øvrigt er tekstens læsemåde ikke ganske sikker. κ* læser aorist participium i stedet for præsens. C* Ψ og enkelte andre præsens parti-

cipium af verbet κατοποιεῖν. Endelig er der en lang række håndskrifter, der har adjektivet κατοποιός.

V. 31 Skal αὐτόν efter κρίνατε ikke læses med, hvad B og C* ikke gør, må pronominet under alle omstændigheder underforstås. Det saglige subjekt for ἀποκτείνει er dativen ἡμῶν. Denne konstruktion er bestemt af ἔξεστιν.

Se vedrørende οὐκ ... οὐδένα kommentarerne til 3,27.

V. 32 Se vedrørende ἵνα ὁ λόγος κτλ. kommentarerne til 15,25. Participiet σημαίνων opfattes naturligt som udtryk for hensigten med εἶπεν. Se BDR § 339,2 og 418,4 og HKN,S § 177.

Dativen ποίῳ θανάτῳ angiver måden, hvorpå døden skal finde sted. Se BDR § 198.

Se vedrørende formen ἡμελλεν HKN,F § 44a.

V. 33 Det er nærliggende at antage, at det i øvrigt overflødige οὐ er anført for betoningens skyld. 'Er du jødernes konge?'

V. 34 Læsemåden ἀφ' ἑαυτοῦ (i stedet for ἀπὸ σεαυτοῦ) i A C² D⁵ W Θ og mange flere håndskrifter, er et eksempel på, at 3.persons refleksive pronomen også i singularis kan bruges, hvor der ikke er tale om 3.person. Se BDR § 64,1 og HKN,S § 79. Trods det, at ἀφ' ἑαυτοῦ er den vanskeligste læsemåde, har Nestle-Aland under indtryk af bevidnelsen foretrukket ἀπὸ σεαυτοῦ, men vurderingen er vanskelig.

Det demonstrative τοῦτο må underforstås i forbindelse med εἶπον.

V. 36 Udtrykket οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, der ordret oversat betyder, 'er ikke af denne verden', kan gengives: 'hører ikke denne verden til'.

Sætningerne ἐκ τοῦ κόσμου ... ἠγωνίζοντο (ἄν) er casus irrealis om nutiden, da verberne er i imperfektum. Se HKN,S § 195b. Bevidnelsen af ἄν er usikker, men der er i NT adskillige eksempler på casus irrealis uden partiklen ἄν i hovedsætningen. Se BDR § 360,1. Ἴνα-sætningen skal antagelig opfattes som en hensigtssætning bestemt af ἠγωνίζοντο. Se i øvrigt BDR § 361.

Adverbiet ἐντεῦθεν har her samme betydning som ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.

V. 37 Οὐκοῦν af οὐκ og οὖν; οὖν er begrundet i det, der er fremført i v.36. Se BDR § 451,1.

Udtrykket οὐ λέγεις ὅτι βασιλεὺς εἰμι kan ganske enkelt opfattes som en bekræftelse af det stillede spørgsmål (jfr. oversættelsen fra 1948), men sandsynligere er det, at det med οὐ skal understreges, at det er Pilatus selv, der siger, at Jesus er konge. Se BDR § 277,1-2 og 441,3.

Den hensigt, der er antydet med de 2 gange εἰς τοῦτο, expliceres i ἴνα-sætningen.

Med perfektformerne γεγέννημαι og ἐλήλυθα siges: 'jeg er født (og lever) og jeg er kommet (og er her)'.
 Udtrykket εἶναι ἐκ τῆς ἀληθείας betyder 'at høre sandheden til'.
 I den sidste sætning er genitiven τῆς φωνῆς bestemt af ἀκούει.

V. 38 Trods ordstillingen hører οὐδεμίαν og αἰτίαν sammen som objekt for εὐρίσκω. Jfr. 19,4.

V. 39 ἴνα-sætningen er brugt med samme betydning som en akkusativ med infinitiv efter det upersonlige udtryk συνήθειά ἐστιν. Ἀπολύσω er dubitativ konjunktiv, der - som her - kan følge efter blandt andet verbet βούλεσθαι. Se BDR § 366,3 og HKN,S § 140.

V. 40 Efter nægtelsen μή må underforstås verbalformen ἀπολύσης (aorist konjunktiv). I stedet for aorist imperativ anvendes aorist konjunktiv, når der indgår en nægtelse. Se BDR § 335; 337,3 og 364,3 samt HKN,S § 141 og 152.

Da betydningen 'igen' ikke passer særlig godt, kan det overvejes, om πάλιν her er brugt med betydningen 'tilbage'. Βαραββᾶς er formentlig en gengivelse af אבנא בן, der betyder 'faders søn' eller 'Abbas søn'.

Betegnelsen ληστής blev ofte (af blandt andre Josefus) brugt om revolutionært indstillede personer som f.eks. zeloterne. Jfr. oplysningerne om Barabbas i Mark 15,7.

Betegnelsen ληστής blev ofte (af blandt andre Josefus) brugt om revolutionært indstillede personer som f.eks. zeloterne. Jfr. oplysningerne om Barabbas i Mark 15,7.

Betegnelsen ληστής blev ofte (af blandt andre Josefus) brugt om revolutionært indstillede personer som f.eks. zeloterne. Jfr. oplysningerne om Barabbas i Mark 15,7.

KAPITEL 19

V. 1 Grammatisk er ὁ Πιλάτος subjekt for ἐμαστίγωσεν, men udsagnet skal forstås sådan, at han lod andre piske Jesus. Jfr. ἀπεκεφάλισεν i Matth 14,10.

Efter ἐμαστίγωσεν må underforstås αὐτόν.

V. 2 Blandt andre verber med betydningen i- og afklæde kan konstrueres med 2 akkusativer. Derfor ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν. Se BDR § 155,5 og HKN,S § 20.

Se vedrørende adjektivet πορφυροῦς HKN,F § 21 anm.2.

V. 3 Verberne ἤρχοντο og ἔλεγον er antagelig at forstå som iterativ imperfektum. Se BDR § 325 og HKN,S § 112.

Imperativen χαῖρε var almindelig brugt som hilse- og ønskeformel. Ὁ βασιλεύς har vokativisk betydning, hvad blandt andet χαῖρε er med til at vise. Vokativformen βασιλεῦ, der findes i P⁶⁶ og R, må betragtes som sekundær - evt. blevet til under indtryk af Mark 15, 18 og Matth 27,29.

V. 5 Det er i god overensstemmelse med græsk sprogbrug at bruge φορεῖν (og ikke φέρειν), når det drejer sig om at bære klæder. Se vedrørende adjektivet πορφυροῦς HKN,F § 21 anm.2.

Der er i verset et pludseligt subjektsskifte, idet Pilatus må være subjekt for λέγει, medens ὁ Ἰησοῦς er subjekt i det foregående. Til grund for interjektionen ἰδοῦ ligger egentlig ἰδοῦ, der er 2. aorist, imperativ i medium, 2.person singularis af aoristformen εἰδόμην.

Det er ἰδοῦ ὁ ἄνθρωπος, der på latin er gengivet 'ecce homo'.

V. 6 En lang række håndskrifter nævner explicit objektet for de 2 gange σταύρωσον, nemlig αὐτόν (jfr. v.15), men tekstens læsemåde, iflg. hvilken αὐτόν må underforstås, er utvivlsomt den oprindelige. Den har også god bevidnelse.

V. 7 Af sammenhængen fremgår, at kun ὁ Ἰησοῦς kan være subjekt for ὀφείλει.

Som det ofte er tilfældet, er verbet ποιεῖν her konstrueret med både objekt og objektsprædikat. Se BDR § 157,1 og HKN,S § 21.

V. 8 Komparativen μᾶλλον synes at indicere, at Pilatus var bange allerede, før han hørte de ord, der er citeret i v.7. Det er formentlig også den rigtige forståelse, selv om der i det foregående intet er antydnet om en sådan frygt hos Pilatus. Da komparativen imidlertid undertiden har elativisk betydning (se BDR § 244,1), kan betydningen af μᾶλλον ἐφοβήθη være: 'han blev frygtelig bange'.

V. 10 Det personlige pronomen ἐμοί står emfatisk ved begyndelsen af sætningen.

Se vedrørende ἐξουσία med infinitiv (ἀπολύσαι og σταυρώσαι) kommentarerne til 1,12.

V. 11 Nestle-Aland følger nok med rette B W Θ og mange andre håndskrifter, der læser imperfektum εἴχεσ. Trods det manglende ὧν i forbindelse med εἴχεσ er der tale om casus irrealis. Se HKN,S § 195 b og BDR § 360,1.

Den til casus irrealis-konstruktionen hørende betingelsessætning εἰ μὴ ἦν δεδομένον σοι ἄνωθεν betyder direkte oversat: 'hvis det ikke var givet dig ovenfra' - nemlig det at have denne ἐξουσία. 'Magt over' udtrykkes ofte med ἐξουσία efterfulgt af genitiv. Her er undtagelsesvis præpositionen κατὰ anvendt.

Διὰ τοῦτο, dvs. fordi magten ikke var Pilatus' egen.

Maskulinumformen ὁ παραδούς giver flere forståelsesmuligheder.

På baggrund af 6,64.71; 12,4; 13,2.11.21; 18,2 og 5 leder ὁ παραδούς uvilkårligt tanken hen på Judas, men der kunne også være tale om Kajfas, der lod Jesus føre til Pilatus (18,28), eller evt. om folket, idet jøderne er subjekt for παρεδώκαμεν i 18,30 ὅγ παρεδώκαν i 18,35.

Med det komparativiske udtryk μείζων ἀμαρτία menes en større synd eller skyld end den, Pilatus havde.

V. 12 Præpositionsleddet ἐκ τούτου kan have tidslig betydning ('efter dette', 'derefter'), men det kan også angive årsag ('af den grund', 'derfor'). Der kan argumenteres for begge betydninger i dette vers.

Ἐζητεί må opfattes som imperfektum de conatu. Se BDR § 326 og HKN,S § 113.

I stedet for aoristformen ἐκράυγασαν har langt de fleste håndskrifter imperfektum, enten af det samme verbum eller af κράζειν eller λέγειν. Da aoristformen støttes af vidner som p⁶⁶ vid B og D^s, og da imperfektum kan være fremkaldt af det foregående verbum, er det nok med rette, Nestle-Aland foretrækker ἐκράυγασαν.

Se vedrørende ποιῆν med 2 akkusativer kommentarerne til v.7.

V. 13 Participlet ἀκούσας angiver her årsag. Se BDR § 418,1 og HKN,S § 179.

Ἐκάθεισεν antages almindeligvis - og nok med rette - at have intransitiv betydning 'satte sig' ligesom i 12,14. Men den mulighed kan ikke ganske afvises, at verbet har transitiv betydning, idet τὸν Ἰησοῦν, der er objekt for det foranstående verbum, kan underforstås som objekt også for ἐκάθεισεν. I så fald ville der ligge den underfundige forkyndelse i udsagnet, at det i virke-

ligheden er Jesus, der skal opfattes som dommer.

Βῆμα (jfr. βαίω) kan betyde 'trin', 'skridt', men også 'forhøjning', 'talerstol', 'dommersæde'. I NT er ordet næsten udelukkende brugt i den sidstnævnte betydning.

Ordet Λιθόστρωτον er dannet af λίθος (sten) og στρώννυειν/στρώννύαι (udbrede). Λιθόστρωτον betyder således 'det stenbelagte', hvorved evt. tænkes på mosaikgulv.

Ἐβραϊστί er et adverbium. Se også v.17 og v.20.

Betydningen af Γαββαθά er uklar. Det er imidlertid ikke en oversættelse af Λιθόστρωτον, men den hebraiske - eller rigtigere aramaiske - betegnelse for den pågældende lokalitet. Måske betegner Γαββαθά en forhøjning.

V. 14 Παρασκευή τοῦ πάσχα betyder 'forberedelsesdagen før påsken', og det vil sige d. 14. nisan.

Som adverbium kan ὡς betyde 'cirka', 'omkring', 'omtrent'.

Interjektionen ἴδε, der har betydningen 'se!', er egentlig 2. aorist imperativ, 2. singularis af det verbum, hvis indikativform er εἶδον. Jfr. ἰδοῦ i v.5.

V. 15 Se vedrørende verbet ἄρον HKN,F § 88 nr. 3.

Der må underforstås et objekt (αὐτόν) for verberne ἄρον ἄρον. Udtrykket εἰ μή har betydningen 'hvis ikke', dvs. 'undtagen'. Her kan oversættes: 'Vi har ingen anden konge end kejseren'.

V. 16 Παρέδωκεν ... ἵνα σταυρωθῆ er et eksempel på tendensen til at konstruere med en ἵνα-sætning i stedet for en final infinitiv - her σταυρωθῆναι. Se BDR § 390.

Umiddelbart opfattes det sådan, at αὐτοῖς refererer til de i v.15 nævnte ἀρχιερεῖς. Det harmonerer imidlertid ikke godt med v.23, med mindre man forstår v.16a som en tilkendegivelse af, at Pilatus gav efter over for jøderne og lod Jesu skæbne bestemmes af deres ønsker.

Selv om der ikke er markeret subjektskifte, må det dog være de senere (v.23) nævnte στρατιῶται, der er subjekt for παρέλαβον i 16b.

Der kan næppe være nogen tvivl om, at de længere versioner af 16b, som en række håndskrifter bevidner, er sekundære.

V. 17 Det refleksive pronomen ἐαυτῷ kan opfattes som dativus commodi; 'han bar korset til sig selv'. Se BDR 188,2. Der består dog også den mulighed at opfatte ἐαυτῷ som en instrumental dative, der betydningsmæssigt ville svare til δὲ ἑαυτοῦ. Se HKN, S § 78.

Antagelig er Κρανίου at forstå som en appositions-genitiv (se BDR § 167), så εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον kan gengives: 'til det sted, der kaldes hovedskal'. Det er éntydigt meningen iflg. læsemåden i p⁶⁶ vid og enkelte andre håndskrifter.

Det relative ὃ (neutrum) er bestemt af Κρανίου og vel også af prædikatsnominet Γολγοθᾶ, der er det hebraiske navn for Κρανίου. Derimod er ὃς (maskulinum), som nogle håndskrifter bevidner, bestemt af τόπον. Den første læsemåde er at foretrække og er da også tydeligt den bedst bevidnede.

Se v.13 vedrørende Ἐβραϊστί.

V. 18 Ἐντεῦθεν er dannet af ἐνθα (her) og -θεν (fra). Ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν betyder altså direkte oversat 'herfra og herfra', hvad vi udtrykker ved 'én på hver side'.

I stedet for et præpositionsled eller et adverbium, der betyder 'i midten', er Jesu placering i midten udtrykt ved det til τὸν Ἰησοῦν knyttede adjektiv μέσον. De korsfæstede Jesus som den midterste = i midten.

V. 19 Ἐγραψεν og ἔθηκεν betegner her noget, Pilatus lod ske - ikke noget han direkte selv gjorde.

Se vedrørende Ναζωραῖος kommentarerne til 18,5.

V. 20 I ὅτι-sætningen skal det som præposition anvendte adverbium ἐγγύς forbindes med genitiven τῆς πόλεως, og det relative adverbium ὅπου med ὃ τόπος.

Ἐβραϊστί, Ῥωμαϊστί og Ἑλληνιστί er adverbier.

V. 21 Imperfektum ἔλεγον kan betegne gentagne forsøg (det iterativ), men kan evt. også opfattes som imperfektum de conatu. Se BDR § 325 og 326.

Da indskriften jo er skrevet, må præsens imperativ μὴ γράφει betyde, at Pilatus tilskyndes til ikke at lade det skrevne blive stående. Se BDR § 336,2.

Foran ὅτι, der må forstås som ὅτι recitativum, må underforstås γράφει eller måske snarere γράψον.

V. 22 Iflg. BDR § 342,2 har det første γέγραφα snarest aoristisk betydning, hvorimod det andet netop som en perfektform betoner den varige konsekvens, nemlig at det skrevne skal blive stående. Der er dog ingen større vanskelighed ved at finde perfektbetydningen også i det første verbum. 'Hvad jeg skrev og der nu står at læse, det osv.'

V. 23 Aoristformen ἐσταύρωσαν svarer her tidsmæssigt til pluskvamperfektum, da den betegner en handling, der gik forud for den, som ἔλαβον betegner.

Mellem ἐποίησαν og τέσσαρα μέρη kan underforstås αὐτά.

Καί foran τὸν χιτῶνα knytter τὸν χιτῶνα til ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. Τὸν χιτῶνα er altså - ligesom τὰ ἱμάτια αὐτοῦ - objekt for ἔλαβον. Adjektivet ἀραφος er dannet af ῥάπτειν (sy) med foranstillet a-pri-vativum (se BDR § 117,1) og betyder 'usyet', dvs. 'sømløs', 'uden søm'.

Ἐφάντιός er verbaladjektiv til ὑφαίνειν (væve).

Udtrykket ἐκ τῶν ἄνωθεν ... δι' ὄλου betyder: 'fra øverst (egentlig 'de øverste') helt igennem'.

V. 24 Σχίσσωμεν (af σχίζειν) og λάχωμεν (af λαγχάνειν) er hortativ konjunktiv. Se BDR § 364 og HKN,S § 139. Verbet λαγχάνειν, der normalt betyder 'få ved lodkastning', må som nævnt her betyde 'kaste lod'.

Τίνος er en possessiv genitiv af det spørgende pronomen, og pronomet står her som subjektsprædikat. Se BDR § 162,7 og HKN,S § 38.

Foran ἵνα κτλ. må underforstås f.eks. τοῦτο γέγονεν eller som i v.36 ἐγένετο ταῦτα.

Den refleksive betydning, der ligger i medium, er undertiden særligt betonet ved brugen af det refleksive pronomen, sådan som tilfældet er i udtrykket διεμερίσαντο ... ἑαυτοῖς. Se BDR § 310,2.

V. 25 Se vedrørende εἰστήκεισαν HKN,F § 78 anm.6 (s.88) og S § 125.

Νὰρ παρὰ har betydningen 'ved siden af', 'hos', efterfølges det almindeligvis af akkusativ, hvis der er tale om ting, derimod af dativ, hvis der er tale om personer. Præpositionsleddet παρὰ τῷ σταυρῷ er derfor usædvanligt. Se BDR § 238.

Formentlig vil evangelisten oplyse, at der var fire kvinder ved korset, nemlig Jesu mor og dennes søster samt Klopas' hustru Maria og Maria Magdalene. Men man kan opfatte Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ som en apposition til ἡ ἀδελφή τῆς μητρὸς αὐτοῦ, og i så fald er der kun tale om tre. Sprogligt består i øvrigt også den mulighed, at der alene er tale om to kvinder, nemlig Jesu mor og hendes søster, der så karakteriseres som henholdsvis gift med Klopas og som Maria Magdalene.

Se vedrørende udtrykket Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ BDR § 162,4.

v. 26 Παρεστῶτα (perf. partic. af παριστάνει) er bestemt af τῶν μαθητῶν.

Nominativformen ὁ υἱός viser, at Ἦδε er brugt som interjektion og ikke som et verbum. Jfr. i øvrigt kommentarerne til v.14. Ὁ υἱός σου er altså at opfatte som en nominal sætning.

v. 27 Vedrørende Ἦδε se kommentarerne til det foregående vers. Med τὰ Ἦδια sigtes sandsynligvis til disciplens eget hjem. Den præcisere betydning af τὰ Ἦδια gives af sammenhængen, hvori udtrykket forekommer; se f.eks. 1,11 og 16,32.

v. 28 Med participiet εἰδώς (se HKN,F § 88 nr. 69) er antagelig angivet en årsag til hovedsætningens verbum λέγει. Se BDR § 418,1 og HKN,S § 179.

Det er ikke ganske klart, om finalsætningen ἵνα τελειωθῆ ἡ γραφή er afhængig af ὅτι-sætningen eller af det efterfølgende verbum λέγει.

Hyppigst følger finalsætningen efter det styrende verbum, men mange (se f.eks. BDR § 478) vil dog her betragte λέγει som styrende.

Accentueringen viser, at διψῶ må være præsens indikativ af et kontraktverbum. Ukontraheret διψάω. Se BDR § 88.

v. 29 Adjektiver, der som μεστός betyder 'fuld', 'fyldt', konstrueres med genitiv. Derfor ὄξους og τοῦ ὄξους (af τὸ ὄξος). Se BDR § 182,1 og HKN,S § 45.

Περιθέντες (2. aor. partic. af περιτιθέναι) er her som andre steder konstrueret med akkusativ (om det, der anbringes omkring noget) og dativ (om det, hvorom noget anbringes).

Se vedrørende προσήνεγκαν HKN,F § 88 nr. 104. Προσήνεγκαν har τὸν σὸγγον som underforstået objekt.

V. 30 Da hovedsætningens verbum εἶπεν er aorist, svarer ἔλαβον tidsmæssigt til pluskvamperfektum.

V. 31 Verbet ἠρώτησαν, hvis subjekt er οἱ Ἰουδαῖοι, har en meget central funktion i sætningen, eftersom det dels efterfølges af ἵνα κατεαῶσιν (se om konstruktionen ἐρωτᾶν ἵνα BDR § 392,1 c), dels er bestemmende for den forudgående finalsætning ἵνα μὴ μείνη κτλ. Μεγάλη var denne sabbatsdag, fordi den foruden at være sabbatsdag var den første af påskefestens dage - altså 15. nisan.

Se vedrørende κατεαῶσιν HKN,F § 88 nr. 48 og vedrørende ἀρθῶσιν samme paragraf nr. 3.

Som subjekt for ἀρθῶσιν skal man næppe forestille sig det umiddelbart foranstående τὰ σκέλη, men derimod τὰ σώματα αὐτῶν.

V. 32 Se vedrørende κατέαξαν HKN,F § 88 nr. 48.

Τὰ σκέλη hører sammen med τοῦ πρώτου, og der må underforstås et τὰ σκέλη efter den efterfølgende genitiv.

Også til τοῦ πρώτου kunne være føjet et τοῦ συσταυρωθέντος.

V. 33 Konjunktionen ὡς foran εἶδον har causal betydning. Se BDR § 453,2.

Efter εἶδον er konstrueret med objekt (αὐτόν) og udfyldende participium i apposition til objektet (τεθνηκότα). Se BDR § 416,1 og HKN,S § 175.

Uanset om der læses ἤδη αὐτόν eller αὐτόν ἤδη, må ἤδη forbindes med participiet τεθνηκότα.

Se vedrørende κατέαξαν det foregående vers.

V. 34 Λόγῃ er instrumental dativ. Se BDR § 195 og HKN,S § 31. Den i apparatet anførte læsemåde ἦνοιξεν i stedet for ἔνουξεν er dannet af ἀνοίγειν ('åbne'). Det er dog næppe den oprindelige læsemåde.

V. 35 Se vedrørende ἑωρακώς HKN,F § 44 b anm. 2 samt § 88 nr. 72. Det er ikke ganske klart, hvem der sigtes til med ἐκεῖνος. Det kan være 1) vidnet, 2) evangelisten (eller en redaktor), 3) Kristus eller 4) Gud. Den første mulighed må anses for at være den mest nærliggende.

'Αληθῆ er et substantiveret adjektiv, hvis grundform er ἀληθής. Formentlig er ἴνα-sætningen afhængig af μεμαρτύρηκεν, og i så fald er det oplagt at forstå den som en hensigtssætning. Knyttes ἴνα-sætningen til λέγει, er det også muligt at opfatte den som en følgesætning.

V. 36 Med ταῦτα sigtes til det, der skildredes i v.33 og 34. Skriftcitatet i v. 36 refererer til det i v. 33 nævnte, og citatet i v. 37 til det, der blev berettet i v. 34.

Ὅστων er en sammentrukket form af ὅστέον. Sigtes der med citatet til Ex 12,10.46 eller Num 9,12, refererer αὐτοῦ til påskelammet. Er det derimod Ps 34,21, der er tænkt på, gælder αὐτοῦ 'den retfærdige'.

V. 37 Det foranstående ἑτέρα gør det klart, at γραφή ikke er brugt om skriften som helhed, men om et enkelt skriftord eller skriftsted.

Εἰς ὃν står for εἰς τοῦτον ὃν.

V. 38 Se vedrørende konstruktionen ἐρωτᾶν ἴνα BDR § 392,1 c. Participiet κεκοιμημένος er her brugt med adverbial betydning. τῶν Ἰουδαίων er en objektiv genitiv.

Det er sandsynligvis med tanke på Nikodemus, der nævnes i det efterfølgende vers, at nogle håndskrifter (herunder κ*) læser pluralis ἦλθον og ἦραν og ikke singularis. Singularis er derfor nok at betragte som den oprindelige læsemåde.

V. 39 Genitiven νυκτός angiver tiden, inden for hvilken noget sker (skete). Se BDR § 186,2 og HKN,S § 48.

τὸ πρῶτον kan betyde 'først', 'første gang', men kan også svare til τὸ πρότερον 'tidligere'. Se BDR § 62.

Participiet φέρων er brugt med afsvækket betydning og kan gives ved 'med'. Se BDR § 419,1 og HKN,S § 184.

Foran σμύρης καὶ ἄλως er μίγμα ('blanding') en lettere læsemåde end ἔλιγμα ('rulle'), og da ἔλιγμα tilmed bevidnes af B og W, kan denne læsemåde meget vel være den oprindelige.

Efter μίγμα må σμύρης og ἄλως betegnes som artens genitiv. Se BDR § 167 og HKN,S § 42.

Αἰτίας ἐκατόν er akkusativ i apposition til μίγμα.

- V. 40 Ὁθονίοις (af ὀθόνιον, der er deminutiv af ὀθόνη) er instrumental dativ.
 Udtrykket ἔθος ἑστίν konstrueres almindeligvis - som i dette vers - med dativ og infinitiv. Se BDR § 409,3 og HKN,S § 165.
 I verbet ἐν-ταφιδίσειν ses slægtskab med ἡ ταφή ('begravelse', 'begravelsesplads').
- V. 41 Af betegnelsen μνημεῖον fremgår, at en grav opfattes som et sted, hvor man mindes; jfr. μινῆσκειν.
 Τεθειμένος er perf. participium af τιθέναι. Samme verbum forekommer i formen ἔθηκον (kappa-aorist) i det følgende vers.
- V. 42 I den begrundende sætning ὅτι κτλ. menes der med ἔγγυς nær det sted, hvor Jesus blev korsfæstet.

KAPITEL 20

- V. 1 Såvel singularisformen τὸ σάββατον som pluralisformen τὰ σάββατα kan foruden at betyde 'sabbat' også betyde 'uge'. Udtrykket τῆ μιᾶ τῶν σαββάτων betyder 'på ugens første (dag)'. Det er mængdetallet μιᾶ og ikke ordenstallet πρώτη, der er brugt. Se BDR § 247,1.
 Se vedrørende πρώτη kommentarerne til 18,28.
 Σκοτίας οὐσος er en absolut genitiv, der betydningsmæssigt svarer til en tidsbisætning. Jfr. HKN,S § 49.
 Efter βλέπειν (og verber med tilsvarende betydning) konstrueres ofte som her med et udfyldende participium knyttet til objektet. Se BDR § 416,1 og HKN,S § 175.
 Se vedrørende participiet ἠρμένον - og den finitte form ἦσαν i næste vers - HKN,F § 88 nr. 3.
- V. 2 Da der hverken er angivet eller antydnet noget subjekt for ἦσαν og ἔθηκον, er der grund til at antage, at sætningen meningsmæssigt svarer til den på græsk og andre sprog hyppigt anvendte passiv-konstruktion. Der kunne altså oversættes: 'Herren er taget væk fra graven osv.'. Der kan også oversættes med 'man' som subjekt for de nævnte verber. Se BDR § 130 samt kommentarerne til 15,6.

Pluralisformen οἶδμεν kan være en afspejling af, at traditionen berettede om flere kvinder ved graven; jfr. de synoptiske evangeliers fremstillinger.

V. 3 Når det første verbum (ἐξήλθεν) står i singularis og det andet (ἤρχοντο) i pluralis, selv om subjektet er det samme, nemlig ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής, er forklaringen den, at ἐξήλθεν står foran subjektet, ἤρχοντο derimod efter. Se BDR § 135.

Imperfektformen ἤρχοντο kan gengives: 'de begav sig på vej'. Præpositionsleddet εἰς τὸ μνημεῖον betyder her og i det følgende vers 'til graven', hvorimod det i v. 6 og v. 8 betyder 'ind i graven'.

V. 4 Καί foran ὁ ἄλλος μαθητής har adversativ betydning. Udtrykket προέδραμεν (se vedrørende verbet HKN,F § 88 nr. 101) τάχιον er en pleonasme. Se BDR § 484.

Genitiven τοῦ Πέτρου skyldes komparativen τάχιον; se BDR § 185 og HKN,S § 46.

Πρῶτος er et adjektiv i apposition til subjektet for ἦλθεν. Ordret står der altså: 'han kom som den første'.

V. 5 Se vedrørende konstruktionen βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια kommentarerne til v. 1. Den samme konstruktion forekommer i v. 6 og i v. 7.

V. 6 Der er i dette kapitel en udstrakt brug af historisk præsens, der - som i dette vers - veksler med aorist. Med brugen af historisk præsens gøres det skildrede mere aktuelt og nærværende. Se BDR § 321 og HKN,S § 109.

V. 7 Κείμενον er udfyldende participium til τὸ σουδάριον foranlediget af verbet θεωρεῖ i v. 6. Τὸ σουδάριον med participiet κείμενον er altså en parallel til τὰ ὀθόνια κείμενα i v. 6. Det naturligste er at forbinde οὐ med det efterfølgende præpositionsled μετὰ τῶν ὀθονίων, men sprogligt er det også en mulighed at forbinde nægtelsen med participiet κείμενον. Vælges den løsning, kommer participiet ἐντετυλιγμένον til at stå som en parallel til κείμενον og ikke som en nærmere bestemmelse til dette ord.

Leddet ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἓνα τόπον kan gengives: 'men sammenrullet på et sted for sig selv'. Ordet χωρὶς er nemlig her brugt som adverbium med betydningen 'særskilt', 'for sig selv'.

V. 8 I Det nye Testamente anvendes τότε ofte i skildringen af tidsligt forbundne begivenheder og kan altså betyde 'derpå'. Det er en afvigelse fra brugen af τότε i klassisk græsk. Se BDR § 459,2.

Vedrørende πρώτος se v. 4.

Det underforståede objekt for εἶδεν er måske identisk med objektet for θεωρεῖ i v. 6. Hvad disciplen troede, er heller ikke nævnt; det er nærliggende at antage, at det var Jesu opstandelse - trods udsagnet i det følgende vers.

V. 9 Se vedrørende ἦδεισαν HKN,F § 88 nr. 69.

Sætningen ὅτι δεῖ κτλ. kan opfattes som en genstandssætning efter τὴν γραφήν, idet der jo med denne betegnelse er tænkt på skriftets - eller et bestemt skriftstykkets - vidnesbyrd.

Den generiske artikel er oftest udeladt foran νεκροί, når der står en præposition foran. Se BDR § 254,4.

Aoristformen ἀναστῆναι har intransitiv betydning. Se HKN,F § 78, p. 87 anm. 3.

V. 10 Tekstens læsemåde αὐτούς er utvivlsomt den oprindelige, men sagligt har de håndskrifter ret, der læser ἐαυτούς, for det personlige pronomener αὐτούς er her anvendt med samme betydning som det reflektive. Se BDR § 283,2.

V. 11 Se vedrørende εἰστήκει HKN,F § 78, p. 88 anm. 6.

Πρὸς τῇ μνημεῖῳ ἔξω = 'udenfor ved graven'.

Udtrykket ὡς οὖν ἔκλειεν knytter til ved εἰστήκει κλαίουσα og må gengives: 'medens hun således stod og græd'.

V. 12 Se vedrørende θεωρεῖ δύο ἀγγέλους καθεζομένους kommentarerne til v. 1.

Præpositionsleddet ἐν λευκοῖς er lig ἐν λευκοῖς ἡματίους.

Akkusativformerne ἓνα står i apposition til δύο ἀγγέλους.

Πρὸς τῇ κεφαλῇ og πρὸς τοὺς ποσὶν hører - sammen med πρὸς τῷ μνημεῖῳ i v. 11 - til de få gange, πρὸς styrer dativ i Det nye

Testamente. Se BDR § 240 og HKN,S § 53.

For at tydeliggøre, at ἐκεῖτο refererer til en afsluttet periode, bør der oversættes 'havde ligget'.

V. 13 Enten må ὅτι have betydningen 'fordi', eller også må det opfattes som ὅτι-recitativum.

Se vedrørende ἤραυ τὸν κύριόν μου κτλ. kommentarerne til v. 2. I v. 13 forekommer den naturlige singularisform οἶδα. Jfr. οἶδαμεν i v.2.

V. 14 Ordret betyder ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω 'vendte sig mod de bagvedliggende ting', dvs. 'vendte sig om'.

Ἐστῶτα (se HKN,F § 78, p. 87) er udfyldende participium knyttet til τὸν Ἰησοῦν.

καί foran οὐκ ἴδεις har adversativ betydning.

Præsensformen ἐστίν er fastholdt, selv om ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν er en indirekte gengivelse. Se BDR § 324.

V. 15 Participiet δοκοῦσα angiver her årsag. Fordi hun mente osv. Se HKN,S § 179.

Se vedrørende ἐστίν efter ὁ κηπουρός kommentarerne til det foregående vers.

Det καί, der indgår i κἀγώ, er et såkaldt καί "consecutivum", eftersom det - ofte efter forudgående imperativ - angiver en følge. Se BDR § 442,2.

Se vedrørende ἀπὸ HKN,F § 88 nr. 3.

V. 16 ῥαββουὺ (aramaisk ܪܒܝܢ) er muligvis en lidt mere respektfuld tiltale end det hyppigere forekommende ραββί.

κ¹ θ ψ m.fl. læser efter parentesens i slutningen af verset καὶ προσέδραμεν ἀψασθαι αὐτοῦ. Der er formentlig tale om en tilføjelse, der skal forberede ordene μή μου ἄπτου i v.17.

V. 17 Der er en række - navnlig fortolkningsmæssige - vanskeligheder i v. 17 centreret omkring udsagnet μή μου ἄπτου. De er uden tvivl forklaringen på conjekturen ἄπτου μου. En sådan læsemåde findes mere forenelig med den efterfølgende begrundelse (οὕτω γὰρ κτλ.) og med det forhold, at Thomas ifølge v. 24 ff. fik lov til at røre ved den opstandne Jesus. Men der er altså ingen håndskriftsmæssig støtte for denne læsemåde, der ikke kan betragtes som den oprindelige.

Med fastholdelsen af læsemåden μή μου ἄπτου er der to centrale, men delvis sammenhørende spørgsmål at overveje, nemlig 1) verbets

præcisere betydning i dette udsagn og 2) grunden til valget af præsens imperativ, hvor man umiddelbart måtte vente aorist. Verbet ἀπτεσθαι kan betyde 'berøre', men også 'klamre sig til', 'fastholde' og lignende. Forstår man verbet i den sidste betydning, kan præsens imperativ forstås som udtryk for, at Maria ikke (længere) må holde Jesus fast i den situation, der hørte tiden før opstandelsen til. Se i øvrigt BDR § 336,2. Πορεύου er præsens imperativ om det durative, hvorimod aorist imperativ εἶπέ angiver det punktuelle.

V. 18 Præsens participium ἀγγέλλουσα synes at have et finalt aspekt - altså at give udtryk for hensigten med ἔρχεται. Se BDR § 339,2 og 418,4.

I 18 b er det bemærkelsesværdigt, at der efter ἀγγέλλουσα først er direkte tale (ἑώρακα τὸν κύριον), dernæst indirekte (ταῦτα εἶπεν αὐτῇ). I forhold til ἑώρακα τὸν κύριον er ὅτι derfor at opfatte som ὅτι recitativum, men ikke i forhold til ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. De læsemåder, der harmoniserer v. 18 b, er at betragte som sekundære.

Se vedrørende ἑώρακα HKN,F § 44 b anm. 2 og § 88 nr. 72.

V. 19 Med den absolutte genitiv οὐσης ὀψίας angives tidspunktet for og med τῶν θυρῶν κεκλεισμένων situationen ved den centrale begivenhed, der er udtrykt med sætningen ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς κτλ.

Se vedrørende μιᾷ foran σαββάτων kommentarerne til v. 1.

Præpositionsleddet διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων (τῶν Ἰουδ. er en objektiv genitiv) må opfattes som en begrundelse for τῶν θυρῶν κεκλεισμένων.

Se vedrørende ἔστη HKN,F § 78, p. 87 anm. 3.

Μέσον er et substantiveret adjektiv. Efter μέσον kan underforstås et αὐτῶν. Artiklen foran μέσον ville ikke have været der, hvis der stod et αὐτῶν. Se BDR § 264,4.

Nominalsætningen εἰρήνη ὑμῖν svarer til εἰρήνη εἴη ὑμῖν. Se BDR § 128,5.

V. 20 Uanset om man i forbindelse med τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευράν læser αὐτοῦ eller ej, er det sagligt rigtigt at oversætte 'sine hænder og sin side'. Denne oversættelse begrundes af den bestemte artikel foran de to substantiver.

Selv om glæden blev fremkaldt af det, disciplene først så, må det

dog siges, at der her i overvejende grad er samtidighed mellem aorist participium ἰδόντες og hovedverbet ἐχάρησαν.

V. 21 Se vedrørende εἰρήνη ὑμῶν kommentarerne til v. 19. Καθώς skal her ikke alene og nok heller ikke primært udtrykke sammenligning, men mere begrundelse. Se kommentarerne til 13,34. Futurumformen πέμψω (κ* m.fl.) kan være fremkaldt af kendskabet til de nytestamentlige traditioner, der vidner om, at udsendelsen fandt sted på et senere tidspunkt. Den meget stærkt bevidnede præsensform, som også Nestle-Aland har, afspejler den johannæiske forståelse.

V. 22 Pronominet αὐτοῦς er ikke alene bestemt af λέγει, men også af ἐνεφύσησεν.

Når der ikke er bestemt artikel foran πνεῦμα ἅγιον, er forklaringen den, at betegnelsen på det nærmeste er opfattet som et egenavn. Se BDR § 257,2 og HKN,S § 4.

V. 23 Trods ordstillingen må τὰς ἀμαρτίας forbindes med det ubestemte τινῶν; se BDR § 473,1. Direkte gengivet: 'Tilgiver I nogles synder, er de dem tilgivet'. 'Av er lig ἐάν. Der er altså tale om casus eventualis i en betingelsesbisætning. Vedrørende ἄν i stedet for ἐάν se kommentarerne til 13,20 og 16,23.

Det er vanskeligt at afgøre, hvilken form af ἀφιέναι der må betragtes som den oprindelige. Tekstens læsemåde (perfektum 3. plur.; se BDR § 97,3), der støttes af så vægtige vidner som κ² A D m.fl., kunne være inspireret af perfektformen κενάτηνται i den efterfølgende sætning. Meningsmæssigt er der i øvrigt næppe anden forskel mellem ἀφίονται og de øvrige læsemåder (ἀφιένται og ἀφίονται, der begge er præsens, men her med futurisk betydning, samt ἀφεθήσεται, der er futurum i passiv) end den, at perfektformen accentuerer, at tilgivelsen allerede er en virkelighed.

I den i øvrigt med sætningen i 23a parallelt opbyggede sætning i 23 b (efter τινῶν må underforstås τὰς ἀμαρτίας) er der præsens konjunktiv (κρατήτε) og ikke som i 23 a aorist konjunktiv (ἀφήτε). Med præsensformen tilkendegives en vedvarende holdning - den nemlig, at de ikke mener at kunne forlade på pågældende deres synder.

V. 24 Se vedrørende ὁ λεγόμενος Δίδυμος kommentarerne til 11,16.

V.25 Imperfektformen ἔλεγον tilkendegiver vel, at der var flere, som var med til at fortælle Thomas om den foregående oplevelse, som det fremgår af οἱ ἄλλοι μαθηταί. Der kan også være tale om imperfektum de conatu. Se BDR § 326 og HKN,S § 113.

Med perfektformen ἐρώσαμεν udtrykkes også den blivende virkning af det, disciplene havde set. Se i øvrigt vedrørende verbalformen HKN,F § 44 b anm. 2 og § 88 nr. 72.

Se vedrørende ἴδω HKN,F § 88 nr.72.

Τύπος, som Nestle-Aland sikkert med rette har foretrukket, er beslægtet med verbet τύπτειν (slå) og må her betyde 'mærke', 'spor' eller lignende. Det af nogle håndskrifter bevidnede τόπος betyder mere alment 'sted'.

Se vedrørende den stærke nægtelse οὐ μὴ πιστεύσω BDR § 365 og HKN,S § 142.

V. 26 I 26 b må verbalformen ἦν underforstås.

Se vedrørende τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, verbalformen ἔστη, præpositionsleddet εἰς τὸ μέσον samt udtrykket εἰρήνη ὑμῶν kommentarerne til v. 19.

V. 27 Der er en tilbøjelighed til at anvende præsens imperativ, når det gælder bevægelsesverber - også selv om der er tale om en enkelthandling. Det er formentlig forklaringen på forekomsten af φέρε.

Da akkusativformen τὰς χειρᾶς μου må ses som objekt for ἴδε, kan dette ord ikke her være brugt som interjektion. Den ud fra sammenhængen lidt overraskende forekomst af ἴδε skyldes muligvis traditionen. Se ἴδετε τὰς χειρᾶς μου i Luk 24,39.

Med præsens imperativ μὴ γίνου tilkendegives, at Thomas ikke fortsat skal blive i sin vantro, men tværtimod for fremtiden være troende. Se BDR § 336,2.

V. 29 Ὅτι indleder her en årsagssætning.

Se om formen ἐρώμας HKN,F § 44 b anm. 2 og § 88 nr. 72.

I nominalsætningen i v. 29 b determinerer artiklen οἱ begge participier.

Det foran πιστεύσαντες stående καί har adversativ betydning og kan gengives 'og dog', 'men alligevel'.

V. 30 Partiklen οὖν synes her ikke at angive nogen følge, og μέν οὖν lader sig vanskeligt oversætte. Vil man forsøge, kunne man overveje følgende gengivelse af versindledningen: 'Jesús gjorde nu ganske vist osv.'

Med σημεία sigtes der i dette afsluttende udsagn næppe alene til de handlinger, der i det foregående direkte er benævnt som 'tegn', men til Jesu virke overhovedet. Jfr. 12,37.

I den perifrastiske perfektform ἔστιν γεγραμμένα er participiet neutrum pluralis svarende til ᾶ (og σημεία), men den finitte verbalform ἔστιν er singularis. Jfr. γέγραπται i v. 31.

V. 31 Det er meget vanskeligt at afgøre, om der i den første af de to parallelle ἴνα-sætninger skal læses præsens konjunktiv (således P⁶⁶ vid κ* B Θ m.fl.) eller aorist konjunktiv (således κ² A C D m.fl.). Præsens konjunktiv kunne jo være forårsaget af ἔχητε i den parallelle ἴνα-sætning.

Læses der præsens konjunktiv, tilkendegives det, at skildringen af Jesu σημεία tjener til at holde læserne fast i troen. Aorist konjunktiv kan enten være udtryk for, at læserne skal komme til tro eller blive bestyrket i deres tro.

Participiet πιστεύοντες er apposition til subjektet for ἔχητε; πιστεύοντες angiver en forudsætning for ἔχητε.

KAPITEL 21

V. 1 Μετά ταῦτα er udtryk for en relativ løs tilknytning til det foregående. Kapitel 21 anses jo også for at være føjet til på et senere tidspunkt.

Se vedrørende betegnelsen ἡ θάλασσα τῆς Τιβεριάδος kommentarerne til 6,1.

'Επί med genitiv i betydningen 'ved' er sjældent forekommende. Se BDR § 234,2.

V. 2 Efter artiklen οἱ og foran genitiven τοῦ Ζεβεδαίου må substantivet υἰοί underforstås. Se HKN,S § 9. Enkelte håndskrifter læser υἰοί med.

Den påfaldende ordstilling med det til ἄλλοι knyttede talord δύο efterhængt har en delvis parallel i 1,35.

V. 3 En infinitiv (her ἀλιεύειν) til angivelsen af hensigten

efter et bevægelsesverbum (her ὑπάγω) er atypisk for evangelisten, der almindeligvis konstruerer med ἵνα + konjunktiv.

Καί foran ἐν ἐκείνῃ har adversativ betydning.

V. 4 Læses med bl.a. κ D W Θ Ψ γενομένης i forbindelse med πρωΐας, er meningen: 'da det var blevet morgen'. Læses med A B C m.fl. γινομένης, er meningen derimod: 'da det var ved at blive morgen'.

Efter ἔστι (se vedrørende dette verbum HKN,F § 78, p. 87 anm. 3) er det vanskeligere at læse εἰς τὸν αἰγιαλὸν end ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν. Derfor må εἰς anses for at være den oprindelige præposition, selv om κ A D L m.fl. læser ἐπὶ. I 20,19 og 26 forekommer dog εἰς τὸ μέσον efter verbet ἔστι.

Se vedrørende ἤδεισαν HKN,F § 88 nr. 69.

V. 5 Προσφάγιον (πρός + stammen φαγ; jfr. ἐσθίειν) betyder 'tilmad', det vil sige det, man spiser til brødet, hvilket ofte var fisk.

V. 6 Især efter en imperativ kan καί have konsekutiv betydning. Efter βάλετε kan καί εὐρήσετε gengives: 'så vil I fange'. Se BDR § 442,2.

Der kan næppe være tvivl om, at de sætninger, som visse håndskrifter har efter καί εὐρήσετε, er sekundære og skyldes parallelindflydelse fra traditionen i Luk. 5.

Præpositionen ἀπό foran τοῦ πλήθους angiver grunden. Se BDR § 210,1 og HKN,S § 63. På den måde er ἀπό ikke brugt i de første 20 kapitler i Joh.

Τῶν ἰχθύων må betegnes som artens genitiv. Se HKN,S § 42.

V. 7 I ὅτι-sætningen efter ἀκούσας er præsensformen ἐστίν fra direkte tale fastholdt. Se BDR § 324 og HKN, S § 111.

Adjektivet γυμνός betyder formentlig 'kun iført underklæder'.

V. 8 Τῷ πλοιαρίῳ kan være en lokativ, men også en instrumental dativ. Se dog BDR § 199, hvor forekomsten af lokativ dativ i Det nye Testamente anses for yderst sjældent.

Se vedrørende udtrykket ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων kommentarerne til 11,18.

Participiet σύροντες er apposition til subjektet for ἤλθον.

Genitiven τῶν λιθῶν angiver det indhold, som τὸ δίκτυον har. Se BDR § 167 og jfr. kommentarerne til 6,13.

V. 9 Af de tre objekter for βλέπουσιν, nemlig ἀνδρακιάν, ὄψαριον og ἄρτον, er de to første konstrueret med udfyldende participium.

Det forudsættes af it, at der efter ἀνδρακιάν burde læses καιομένην (af καίεσθαι: 'brænde'), men bevidnelsen er 'svag', og καιομένην er let at forklare som en ændret læsemåde.

Se vedrørende ὄψαριον kommentarerne til 6,9.

V. 10 Se vedrørende ἐνέγκατε HKN,F § 88 nr. 104.

Udtrykket ἀπὸ τῶν ὄψαριῶν svarer til en partitiv genitiv. Det er ellers almindeligvis præpositionen ἐκ, der i Joh. forekommer i sådanne udtryk. Se BDR § 164 og HKN,S § 41.

Genitiven ὧν skyldes relativ assimilation. Se BDR § 294 og HKN,S § 92-93.

V. 11 Genitiven λιθῶν μεγάλων ἑκατὸν πενήκοντα (ἑκατόν og πενήκοντα bøjes ikke; se HKN,F § 40 b) τριῶν skyldes det til τὸ δίκτυον knyttede adjektiv μεστόν. Se BDR § 182,1 og HKN,S § 45. Den absolutte genitiv τοσοῦτων ὄντων svarer betydningsmæssigt til en indrømmelsesbisætning. Se BDR § 418 og HKN,S § 196 c.

V. 12 Se vedrørende δεῦτε kommentarerne til 4,29.

Den udfyldende infinitiv ἐξετάσαι er dannet af det i Det nye Testamente sjældent forekommende verbum ἐξετάζειν.

I participiet εἰδότες ligger sandsynligvis en begrundelse.

V. 14 Ordenstallet τρίτον står som subjektsprædikat efter τοῦτο. Sætningen kan gengives: 'Dette var allerede tredje gang'.

Se vedrørende præpositionsleddet ἐκ νεκρῶν kommentarerne til 20,9.

V. 15 Tidsmæssigt ligger ἠρόιστησαν forud for hoved verbet og oversættes bedst 'havde spist'.

Πλέον (= πλείον) τούτων betyder formentlig 'mere end disse (gør)', idet der nok er tale om en sammenligning mellem Peters og de andre disciples kærlighed. Det er imidlertid muligt at forstå udsagnet som et spørgsmål til Peter om, hvorvidt han elsker Jesus højere end disse. Er τούτων maskulinum, sigtes der med 'disse' til de andre disciple. Er τούτων neutrum, kunne der være tænkt på alt det,

der hører livet som fisker til. Var sammenligningen udtrykt ved hjælp af partiklen η , ville der ikke have været nogen tvivl. Den førstnævnte forståelse måtte så have været udtrykt på følgende måde: η οὗτοι; den anden: η τούτους; den tredje: η ταῦτα. Se i øvrigt BDR § 185 og HKN, S § 46.

Præsensformerne βόσκει (i dette vers og i v. 17) og ποιμαίνει (i v. 16) viser, at imperativerne har varig gyldighed. Ἀρνίον er deminutiv af ἀρνίον.

V. 16 Det er vanskeligt at se nogen betydningsmæssig forskel mellem βόσκει og ποιμαίνει, samt mellem τὰ ἀρνία og τὰ πρόβατα. Heller ikke skiftet fra ἀγαπήεις (v. 15 og 16) til φιλεῖς (v. 17) kan tillægges nogen meningsmæssig betydning.

V. 17 Artiklen τὸ foran τρίτον (der er ikke artikel foran δεῦτερον i v. 16) tjener antagelig til at give det tredje spørgsmål en særlig betoning.

Begrundelsen for, at Peter blev bedrøvet (ἐλυπήθη), var, at han blev spurgt for tredje gang.

Der synes ikke meningsmæssigt at være nogen forskel mellem οἶδας og γινώσκεις.

V. 18 Med imperfektformerne ἐζώνουες, περιεπάτεις og ἤθελες beskrives, hvordan det indtil da havde været.

Se vedrørende ἤθελες HKN, F § 44 a anm. 1 og vedrørende ζώσει og οἶσει F § 88 nr. 38 og 104.

Enten må der underforstås et σέ som objekt for οἶσει, eller σέ foran ζώσει må betragtes som objekt for begge verber.

V. 19 Se vedrørende participiet σημαίνων og dativen ποίῳ θανάτῳ kommentarerne til 12,33.

V. 20 Til τὸν μαθητὴν er knyttet 2 relativsætninger, hvorfor det andet relativpronomen (ὃς) da også efterfølges af et καί.

Ἀκολουθοῦντα er udfyldende participium knyttet til τὸν μαθητὴν. Da ἀνέπεσον udtrykker en bevægelse, er ἐπί naturligt nok konstrueret med akkusativ (τὸ στήθος).

Præpositionen ἐν foran τῷ δείπνῳ angiver tiden. Se BDR § 200.

V. 21 I det elliptiske udtryk οὗτος δὲ τί; er τί at opfatte som subjektsprædikat. Meningen kan gengives: 'hvad skal der blive af

denne?' Se BDR § 127,3 og 299,2.

V. 22 Θέλω er konstrueret med akkusativ + infinitiv (αὐτὸν μένειν). Se BDR § 392,1 a og HKN,S § 163.

Det er usædvanligt, at der konstrueres med indikativ i udsagn om Jesu komme (igen). Man kunne altså - svarende til, at tidspunktet for hans komme ikke var kendt - have ventet eventualis og dermed verbalformen ἐρχομαι.

Se vedrørende udtrykket τὴν πρός σέ; i dette og i det følgende vers kommentarerne til 2,4 samt BDR § 127,3 og 299,3.

V. 23 Præsensformen ἀποθνήσκει har futurisk betydning. Se BDR § 323 og HKN,S § 110.

Se vedrørende ἐάν αὐτὸν θέλω μένειν κτλ. kommentarerne til v. 22.

V. 24 Οὗτος refererer til den i de foregående vers omtalte discipel. Participlerne ὁ μαρτυρῶν og ὁ γράψας svarer betydningsmæssigt til relativsætninger. Se BDR § 412.

Med τούτων og ταῦτα kan være tænkt på v. 20-23, på hele kp. 21 eller på hele evangeliet. Den sidste mulighed er nok den sandsynligste.

Subjektet for οἶδαμεν er ikke angivet. Det kan være den menighed, hvori evangeliet er blevet til.

V. 25 Det er ikke muligt at oversætte v. 25 direkte, da det ubestemt relative pronomen ἅτινα, der refererer til ἅλλα πολλά, ikke harmonerer med den efterfølgende konstruktion. Gøres der ophold efter ὁ Ἰησοῦς, kan det efterfølgende - med fastholdelse af meningen - gengives sådan: 'Hvis disse ting skulle skrives ned i enkeltheder (se vedr. det distributive udtryk καθ' ἕν BDR § 305), tror jeg ikke osv.'

Αὐτὸν τὸν κόσμον betyder egentlig 'verden selv', men kan gengives 'hele verden'.

I den af οἶμαι styrede akkusativ med infinitiv læser de vægtige håndskrifter κ¹ B og C* χωρήσειν, og det kan være den oprindelige læsemåde. Futurum infinitiv er ret sjældent forekommende i nytestamentlig græsk.

Participiet γραφόμενα står i stedet for det i koine uddøende verbaladjektiv med endelsen -τέος (gerundiv), der betegner, hvad der bør gøres. Derfor oversættelsen 'de bøger, der så måtte skrives'.

LITTERATURLISTE

- Bauer, W.: Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments, Berlin 51958.
- Black, M.: An Aramaic Approach to the Gospels and Acts, Oxford 31967.
- Blass, F./Debrunner, A.: Grammatik des neutestamentlichen Griechisch, bearbeitet von F. Rehkopf, Göttingen 141976.
- Brown, R.E.: The Gospel According to John, I-II, AncB 29, New York 1966/1970.
- Bultmann, R.: Das Evangelium des Johannes, KEK II, Göttingen 111950.
- Giversen, S.: Det ny Testaments Teksthistorie, København 1978.
- Liddell, H.G. & Scott, R.: A Greek-English Lexicon, Oxford 91961.
- Nielsen, H.Kjær: Nytestamentlig Græsk. Formlære og Syntaks, Aarhus 1984.

